

47. Perjantaina 24 päivänä huhtikuuta 1992

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi tulliverolain muuttamisesta 1482

Hallituksen esitys n:o 209/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietinnöt n:ot 5 a ja 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 1

Toinen käsittely:

2) Ehdotukset laiksi talletusten ja obli-
gaatioiden veronhuojennuslain muuttami-
sesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusvero-
lain muuttamisesta 1483

Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13

3) Ehdotus laiksi kilpailunrajoituksista ..

Hallituksen esitys n:o 162/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1442 ja 1464/1991
vp sekä 306
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

4) Ehdotus laiksi kilpailuneuvostosta .. 1500

Hallituksen esitys n:o 163/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

5) Ehdotus laiksi kilpailuvirastosta an-
netun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 164/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

6) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiölain
muuttamisesta sekä talletuspankkien toi-
minnasta annetun lain muuttamisesta 1500

S. Hallituksen esitys n:o 165/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 17

Ainoa käsittely:

7) Valtioneuvoston kertomus päihde-
olojen kehityksestä vuonna 1990 1501

Mainittu kertomus (K 10/1991 vp)
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö
n:o 3

Ensimmäinen käsittely:

8) Ehdotukset laeiksi kansanedustajain
vaaleista annetun lain muuttamisesta ja
kunnallisvaalilain muuttamisesta 1509

Hallituksen esitys n:o 14
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3

Esitellään:

9) Hallituksen esitys n:o 39 valtion liike-
laitoksia koskevan lainsäädännön muutta-
misesta

10) Hallituksen esitys n:o 40 laiksi Kera
Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain
muuttamisesta 1510

11) Hallituksen esitys n:o 41 Venäjän
federaation kanssa kaupasta ja taloudelli-
sista yhteistyöstä tehdyn sopimuksen eräi-
den määräysten hyväksymisestä

S.

12) Hallituksen esitys n:o 42 laiksi vesilain muuttamisesta 1510

13) Hallituksen esitys n:o 43 laiksi valtion virkaehtosopimuslain 2 ja 5 §:n muuttamisesta „

14) Ed. Pykäläisen ym. lakialoite n:o 10 laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Ala-Harja, Andersson, Astala, Aula, Donner, Haavisto, Hurskainen, Härmäläinen, Jansson, Juhantalo, Jurva, Kalli, Kallis, Kauppinen, Korkeaoja, Laakkonen, Laurila, Lax, Luhtanen, Metsämäki, Moilanen, Mäki-Hakola, Niinistö, Nordman, Norrback, Nyby, O. Ojala, Ollila, Paasio, M. Pietikäinen, S. Pietikäinen, Rask, O. Rehn, Renko, Rinne, Rusanen, Ryyänen, Rönholm, Saapunki, Seppänen, Takala, Tennilä, Tuomioja, Turunen, Urpilainen ja Varpasuo.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Juhantalo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Norrback ja Rusanen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jansson, Jurva, Kalli, Mäki-Hakola ja Rask sekä kuluvaan kuun 29 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Härmäläinen.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 54, 56, 66, 68, 70, 72, 75, 77, 85 ja 86. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

S. Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi tulliverolain muuttamisesta

Jatkettu kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 209/1991 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietinnöt n:ot 5 a ja 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 1

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5 a. Valtioapäiväjärjestyksen 68 §:n 4 momentin mukaan eduskunta voi nyt hyväksyä tai hylätä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ehdotetun lakiehdotuksen. Eilen pidetyssä toisessa täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Apukka ed. Raskin kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Ala-Nissilä, Alaranta, S.-L. Anttila, Antvuori, Biaudet, Dromberg, Enestam, Hassi, Hautala, Heikkinen, Hiltunen, Häkämies, Jokiniemi, Järvilähti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kallis, Kanerva, Kankaanniemi, Karhunen, Kempainen, Kohijoki, Koistinen, Komi, Koski, Kuittinen, Kääriäinen, Lahtinen, Laivoranta, Lamminen, M. Laukkanen, V. Laukkanen, Lehtinen, Lehtosaari, J. Leppänen, Liikkanen, Lindqvist, Linnainmaa, Louvo, Luukkainen, Malm, Markkula, Mattila, Miettinen, Morri, Mölsä, Perho-Santala, Rauramo, E. Rehn, Renlund, Rossi, Röntynen, Saari, Saario, Saastamoinen, Salolainen, Sasi, Savela, Seivästö, Suhola, Särkijärvi, Taina, Tenhiälä, Tiuri, Vanhanen, Westerlund, Vihti, Viinänen, Viljanen, Virrankoski, Vuorensola, Väistö ja Zyskowiec.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Aittoniemi, Alho, U. Anttila, Apukka, Backman, von Bell, Gustafsson, Hacklin, Halonen, Helle, Iivari, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Kalliomäki, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Korhonen, Korva, Koskinen, Laakso, Laaksonen, Lahikainen, Lahti-Nuuttila, Laine, Laitinen, P. Leppänen, Lindroos, Lipponen, Louekoski, Luttinen, Muttillainen, Myller, Mäkelä, Mäkipää, Nikula, Näsi, A. Ojala, Paloheimo, Pelttari, Polvi, Polvinen, Puhakka, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Ranta, Riihijärvi, Rimmi, J. Roos, T. Roos, Rätty, Saapunki, Savolainen, Skinnari, Stenius-Kaukonen, Suhonen, Tykkyläinen, Törnqvist, Ukkola, Wahlström, Vehkaoja, Viljamaa, Vistbacka, Vuoristo, Vähäkangas ja Vähänäkki.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

E. Aho, Ala-Harja, Andersson, Astala, Aula, Björkenheim, Donner, Haavisto, Hurskainen, Huuhtanen, Hämäläinen, Jansson, Jouppila, Juhantalo, Jurva, Kalli, Kauppinen, Korkea-oja, Kuuskoski, Laakkonen, Laurila, Lax, Luhtanen, Metsämäki, Moilanen, Mäki-Hakola, Niinistö, Nordman, Norrback, Nyby, O. Ojala, Ollila, Paakkinen, Paasio, Pekkarinen, Pesälä, M. Pietikäinen, S. Pietikäinen, Pokka, Rask, O. Rehn, Renko, Rinne, Rusanen, Ryyänen, Rönholm, Seppänen, Takala, Tennilä, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Uosukainen, Urpilainen, Varpasuo ja Väyrynen.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 74 jaa- ja 69 ei-ääntä; poissa 56. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13. Eilen pidetyssä toisessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Backman ed. Luukkaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy valtiovarainvaliokunnan ehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Backmanin ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 60 ei-ääntä; poissa 50. (Koneään. 2)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt valtiovarainvaliokunnan ehdotuksen.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1, 3 ja 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 59, 77, 120 ja 163 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kilpailunrajoituksista

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 162/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1442 ja 1464/1991 vp sekä 306
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 14. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Samalla sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 4)—6) asiasta.

Yleiskeskustelu:

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Hallitus antoi viime vuoden lokakuussa edus-

kunnalle esitykset kansallisen kilpailulainsäädäntömme uudistamiseksi. Kuten hallituksen esitysten lähetekeskustelussa viime syksynä totesin, tämä lainsäädäntöuudistus on erittäin merkittävä askel yhtäältä kansallisen kilpailupolitiikkamme tehostamisen tiellä ja toisaalta Euroopan yhdentymiskehitykseen sopeutumismme kannalta. Toivoin syksyllä myös, että eduskunta voisi käsitellä esitykset mahdollisimman nopeasti ja että uusi lainsäädäntö tulisi pikaisesti voimaan. Ehkäpä tämä toive ei aivan täysin toteutunut, mutta olen toisaalta pannut erittäin suurella tyytyväisyydellä merkkeille, että talousvaliokunta on varsin perusteellisesti perehtynyt tähän uudistushankkeeseen, joka asiassällöltään ei varmasti ole niitä kaikkein helpoimpia.

On selvää, että elinkeinoelämällä itsellään on ensisijainen vastuu taloudellisen kilpailun toimivuudesta. Kilpailutaloudessa julkisen vallan tehtäväksi jää poistaa ja estää kilpailun esteitä sekä kansallisissa että kansainvälisissä puitteissa sekä estää vahingollisia kilpailunrajoituksia. Uusi lainsäädäntö tulee parantamaan näitä julkisen vallan puuttumismahdollisuuksia.

Eta-neuvotteluissa päädyttiin siihen, että Efta-maat hyväksyvät EY:n kilpailusääntösten talousalueen kilpailunormeiksi. Eta-sopimukseen sisällytettiin EY:n kilpailusääntöjä vastaavat määräykset, joita tulevat soveltamaan toisaalta EY:n komissio ja toisaalta Efta-maiden oma kilpailuvalvontaelin tietyn toimivallan jaon perusteella. Vaikka Eta-alueen valtioiden kansallisten kilpailusääntöjen ei tarvitsekaan olla asialliselta sisällöltään identtisiä EY-kilpailusääntöjen kanssa, on lähtökohtana meidän uudistustyössämme ollut, ettemme lainsäädännössämme ylläpidä ja edistä kahta täysin erilaista kilpailukulttuuria.

Koska suomalaisten yritysten Eta-alueella olevat järjestelyt ovat tulevaisuudessa Eta-alueen kilpailusääntöjen alaisia, säännösten oleellinen eroavuus voisi aiheuttaa käytännön ongelmia. Yritysten on helpompi suunnitella liiketoimiaan ja strategioitaan, jos niiden valitsema toimintamalli on käyttökelpoinen sekä kotimaassa että Eta-alueella. Säännösten rakenteellisten eroavuuksien vähentäminen nykyisestä edistää yhtenäisten kilpailuolosuhteiden muodostumista ja turvaa suomalaisten yritysten kilpailuedellytyksiä.

Edellä olevan johdosta kansallista kilpailunrajoituslainsäädäntöämme on katsottu tarpeelliseksi uudistaa EY:n kilpailusääntöjen

suuntaisesti. Samanlainen kehitys on tapahtumassa muissakin pohjoismaisissa Efta-maissa.

Uusi kilpailulainsäädäntö, jota koskevista esityksistä on eduskuntakäsittelyn aikana voitu pitkälle olla yhtä mieltä, merkitsee toteutuessaan kilpailulainsäädäntömme tehostumista ja terävöittämistä monessa suhteessa.

Suoraan laissa kiellettyjen kilpailunrajoitusten piiri laajenee.

Samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien väliset hintasopimukset ja -suositukset sekä tuotannon rajoittamista ja markkinoiden tai hankintalähteiden jakamista koskevat järjestelyt tulevat kielletyiksi. Kieltojen rikkomisesta seuraa tuntuvat kilpailunrikkomismaksut. Kuitenkaan laissa ei kielletä yhteiskunnan kannalta suotavaa yrittäjien yhteistyötä, kuten tutkimus- ja tuotekehittely-yhteistyötä. Hintayhteistyö katsottiin kuitenkin niin haitalliseksi, että kuluttajiaikin hyödyttävissä tapauksissa se olisi sallittua vain poikkeusluvalla.

Yrityskauppojen valvontaa kehitetään nykyisen kaltaisen menettelyn pohjalta laajentamalla elinkeinonharjoittajien ilmoittamisvelvollisuutta yrityshankinnoista.

Kilpailuviranomaisten tietojensaanti- ja tarkastusvaltuuksia kilpailunrajoitusten selvittämisessä parannetaan EY-kilpailusääntöjen suuntaisesti.

Kilpailuneuvoston asemaa lainkäyttöelimenä vahvistetaan ja itse kilpailun rajoitusten selvittämismenettelyä nopeutetaan.

Kilpailuvirastolle annetaan tehtäväksi tehdä aloitteita kilpailua rajoittavien julkisten säännösten ja määräysten purkamiseksi.

Hallituksen esityksessä määräävän markkina-aseman väärinkäytön estämiseksi lähdettiin siitä, että väärinkäytön arvioinnissa säilytettäisiin väärinkäyttöperiaate ja siihen liittyvä neuvottelumenettely vahingollisten vaikutusten poistamiseksi. Esityshän perustui asiaa valmistelleen työryhmän yksimieliseen ehdotukseen, ja tämän pohjalta annettiin hallituksen yksimielinen esitys. Kieltoperiaate ja siihen liittyvä ankara maksuseuraamusanktio katsottiin asiaa valmisteltaessa oikeusvarmuuden kannalta ongelmalliseksi lähinnä sen vuoksi, että sekä määräävän markkina-aseman olemassaolon että sen väärinkäytön suhteen esiintyy käytännössä monia arviointi- ja määrittelyongelmia.

Valiokuntakäsittelyn aikana nousi kuitenkin voimakkaasti esille kysymys pienten yritysten yhteistoiminnan sallittavuudesta tilanteissa, joissa pienyritykset parantaisivat poikkeuksellisis-

markkinaolosuhteissa kilpailukykyään suuriin yrityksiin nähden. Eri järjestöt ja etutahot esittivät heihin kohdistuvia, määräävässä markkina-asemassa olevien yritysten väärinkäyttötilanteita ja vaativat näissä tilanteissa tapahtuvan yhteistyönsä säätämistä sallituksi. Mielestäni tällaisissa tapauksissa olisi ensisijaisesti puututtava ongelman syihin eikä paikattava tilannetta poikkeussäännöksillä tai -luvilla. Sekä suurten että pienten yritysten kilpailun tulee olla tervettä ja toimivaa. Pienyrittäjien ongelmat ymmärtäen kannatan talousvaliokunnan yksimielisesti ehdottamaa määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämistä myös suoraan laissa. Tätä voidaan perustella kiellon ja sen rikkomisen varalta määrätyn maksuseuraamuksen ennalta ehkäisevällä vaikutuksella.

Haluan kuitenkin ehdottomasti korostaa tässä yhteydessä, että myös väärinkäyttöperiaatteen pohjalta tapahtuvan määräävän markkina-aseman väärinkäytön arviointi olisi toiminut hyvin, mitä seikkaa myös kilpailuviranomaiset ovat korostaneet. Selvää on myös, että vaikka väärinkäyttö tullaan kieltämään yksiselitteisesti nyt laissa, ei se mitenkään helpota kilpailuviranomaisten eikä elinkeinonharjoittajien kannalta arviointi- ja määrittelyongelmia, jotka edelleenkin tulevat olemaan. Määräävään markkina-asemaan ja sen väärinkäyttämiseen liittyvät määrittelyongelmat jäävät edelleen lain soveltamisen yhteydessä ratkaistaviksi.

Sitä, että talousvaliokunnassa on yksimielisesti voitu ehdottaa muutettavaksi hallituksen esitystä edellä mainitulta kohdista entistä selvemmin EY-kilpailusääntöjen suuntaan, on osaltaan edesauttanut myös EY-jäsenhakemuksen jättäminen hallituksen kilpailulakiesityksen antamisen jälkeen ja sen käsittelyn aikana.

Samanlainen kehityspiirre on nähtävissä niin ikään Ruotsin vastaavan lainsäädännön valmistelutyössä, jossa alun perin lähdettiin samalta linjalta kuin Suomessa eli väärinkäyttöperiaatteesta, mutta joka on asian valmistelun edetessä saanut uusia piirteitä.

Uudella kilpailulainsäädännöllä tulee olemaan välittömiä vaikutuksia suomalaisyritysten sopimuskäytäntöön ja markkinakäyttäytymiseen. Totean tyydytyksellä, että kilpailulainsäädäntömme uudistamisella maamme siirtyy nyt eurooppalaisten valtioiden eturiviin kilpailuvalvonnan ja -lainsäädännön osalta. Toivon, että yrityksemme oppivat terveen ja toimivan kilpailun pelisäännöt sekä purkavat olemassa olevia kilpailunrajoituksia ilman, että viranomaisten

tarvitsee suuremmassa määrin käyttää uuden lain mahdollistamia sanktioita. Myös viranomaisten itsensä tulee suhtautua pidättyväisesti uusien kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten antamiseen. Tiemme tehokkaaksi kilpailutaloudeksi on kapea ja kivikkoinen, mutta vain sitä tietä kulkien saamme Suomen kestäväan nousuun ja siinä kilpailupolitiikka on eräs keskeisimpiä keinoja.

Lopuksi vielä, herra puhemies, haluan kiittää valiokuntaa siitä, että se on todella perusteellisesti paneutunut tähän asiaan ja käsitellyt sitä suurella vastuullisuudella.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valiokunnan puolesta otan vastaan ministerin kiitokset ja kiitän ministeriä siitä, että hän on valiokunnan mukana ryhdistäytynyt kilpailupolitiikassa ja hyväksyy määräävän markkina-aseman sanktioinnin.

Ministeri näkee aivan oikein tämän lainsäädännön osana Suomen talouden sopeuttamista eurooppalaiseen talouteen, mutta ministerin pitäisi myös tietää aivan hyvin, että tämä kilpailulainsäädäntö ei riitä, vaan tarvitaan monipuolisia toimia, jotta meillä todella kilpailu toimisi, ja ennen kaikkea pitää rajasuojaa alentaa ja säännöstelyä purkaa. Tässä hallituksella ei ole mitään linjaa. Hallitus ei millään tavalla puutu maataloussektoriin. Tätä osoittaa juuri hyväksyttävänä oleva maatalousratkaisu. Jos aiotaan saada uskottavuutta meidän taloudellemme, olisi välttämätöntä edetä tällä linjalla. Korot pysyvät korkealla. On mielenkiintoista, että nyt edustajana täällä, ei enää ministerinä, oleva Eeva Kuuskoski on tehnyt tunnetussa kirjeessään esityksiä siitä, että pitäisi lähteä alentamaan hintoja, jotta saataisiin konsensuksella aikaan ratkaisuja.

Hallituksessa kuitenkin ollaan täysin hajalla tässä asiassa. Ministeri Väyrynen ilmoittaa, että maatalouden etu on yhtä kuin kansantalouden etu. Kokoomuksella ei tunnu olevan mitään sanottavaa eikä mitään aikaansaannoksia tällä alalla. Odotamme, että hallitus toimii eikä vain tule eduskunnan perässä, niin kuin tässä kilpailulakiasiaassa.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Salolainen kävi läpi niitä keskusteluja, joita talousvaliokunta myös yhdessä valmistelevan ministeriön kanssa kävi koskien lain keskeistä periaatetta eli sitä, toteutetaanko väärinkäyttöperiaate vai toteutetaanko kieltope-

riaate. Valiokunta päätyi, niin kuin ministeri Salolainen totesi, yksimielisesti sille kannalle, että tässä laissa voidaan suoraan siirtyä jo kieltoperiaatteen kannalle. Me katsoimme valiokunnassa, että tällä menettelyllä tasapainotetaan lain toimivuutta suhteessa määrävän markkina-aseman omaaviin toisaalla ja toisaalla pienten yritysten välillä.

On hyvin tärkeää, että tässä tilanteessa elinkeinonharjoittajilla on kuitenkin mahdollisuus neuvotella kilpailuviranomaisten kanssa siitä, mitkä ovat nämä vahingolliset kilpailurajoitusten vaikutukset ja mikä on määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Tätä valiokunta mietinnössään myös korostaa.

On selvää, että kun kyse on taloudellisesta lainsäädännöstä, niin siinä ei voi olla mitään kovin tarkkoja täsmällisiä perusteita sille, milloin kyseessä on todella määrävän markkina-aseman väärinkäyttö. Siitä syystä on tietysti hyvin tärkeää, että kilpailuvirasto ja kilpailuneuvosto tarkoin seuraavat tämän lain toimivuutta ja antavat tarvittavat ohjeet.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Louekoski (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Eilen illalla asian ensimmäisessä käsittelyssä minulla oli valiokunnan puheenjohtajana tilaisuus lyhyesti esitellä asiaa koskeva mietintö.

Ministerin ollessa nyt paikalla haluan hänelle korostaa valiokunnan mietinnössä n:o 14 sen ensimmäistä kannanottoa. Valiokunta toteaa kilpailulainsäädännön uudistuksen merkityksen hyvin tärkeäksi kilpailun edistämisen kannalta, mutta on kaksi muuta kokonaisuutta, jotka valiokunta näkee yhtä tärkeiksi suomalaisen kilpailun avaamiseksi kuluttajain eduksi.

Toinen näistä kokonaisuuksista on rajasuojan alentaminen, joka auttaa tuontia ja lisää kilpailua aivan oleellisesti nykyisestään. Ministeri Salolaisen puheessa tähän eräällä tavalla kyllä äsken viitattiinkin.

Toinen seikka, joka on hallituksen omasta aloitteellisuudesta kiinni, on suomalainen lupaviidakko. Meillä kilpailua ja yritystoimintaa rajoittaa ja rasittaa säännösviidakko, johon kuuluu puolitoistatuhatta erilaista lupaa, tarkastus- ja kontrollimenettelyä, joista valtaosa tämän päivän Suomessa on vanhentuneita. Valiokunta kiinnittää huomiota tähän, ja toivon, että herra

ministeri ryhtyy tositoimiin tämän lupaviidakon purkamiseksi. Kuluttajain etu ja kilpailun vapaus vaativat sitä.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lipponen ja myös ministeri ovat puuttuneet tähän määrävään markkina-asemaan. Siinä yhteydessä vain lohduttaisin sillä, että jos Euroopan yhteisön täysjäsenyys mahdollisesti toteutuu, Suomessa ei ole yhtään yritystä sen jälkeen, jolla olisi määrävä markkina-asema sillä yhteisellä talousalueella.

Edelleen täällä ed. Lipponen aivan oikein puuttui hintojen alennukseen ja viittasi siinä yhteydessä ed. Kuuskosken erokirjeensä yhteydessä jättämään kirjelmään. Ed. Lipponen, jätitte mainitsematta hyvin keskeisen osan, joka siihen kirjeeseen sisältyi, ja se nimenomaan tarkoitti sitä, että silloin on myös avattava työehtosopimukset ja sitä kautta alennettava palkkoja ja kustannuksia, mikä on ainoa keino meidän päästä parempaan kilpailukykyyn. Tässä asiassa käsitteäkseni lähellä sosialidemokraatteja oleva ammattiyhdistysliike on tehnyt parhaansa, että näin ei kuitenkaan voida tehdä.

Ed. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Salolainen totesi, että kilpailulain muutokset merkitsevät tiukkenemista hyvin monessakin mielessä, ja näin varmaan onkin asia. Mutta tässä olisi ollut täydet onnistumisen mahdollisuudet sille, että tästä olisi tehty todella kilpailulainsäädäntö sinänsä hyvin pienillä teknisillä muutoksilla koskien lähinnä suhteellisen pieniä asioita lakitekstin sisällä. Niillä olisi yllättävän suuri merkitys kilpailulain toteutumisen kannalta. Tarkoitin tällä lähinnä pariakin asiaa:

Fuusiovalvonnan säännökset olisi saatettava siihen kuntoon, että lain toteuttajilla olisi muitakin mahdollisuuksia kuin saada tietoja siitä, miten yritykset fuusioituvat ja miten yrityskauppojen ja fuusioiden kautta ehkä syntyy määräviä markkina-asemia, jotka antavat mahdollisuuden väärinkäyttöön.

Ehkä suurin puute, joka sisältyy nyt käsittelyssä olevaan mietintöön mukaiseen esitykseen, on siinä, että käänteinen todistustaakka, joka olisi tässä yhteydessä kyllä pitänyt pystyä toteuttamaan, olisi myös saatu kilpailulain sisälle.

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Haluaisin muutamalla sanalla kommentoida täällä esitettyjä näkemyksiä.

Meillä ongelmanahan on todellakin ollut se, että meillä on ollut aika paljon suljettua ja suojeltua elinkeinotoimintaa Suomessa. Ei ole monta vuotta siitä, kun meillä on ollut vielä monopoleja, joita ei ole altistettu edes ulkomaiselle kilpailulle. Toinen ongelmallinen alue ovat kunnalliset laitokset, joilla ei myöskään ole ollut mitään kilpailua. On näyttöä siitä, että kunnat ovat käyttäneet mm. energialaitoksia eräänlaisina veronkeruuvälineinä. Nämä ovat ongelmallisia alueita olleet suomalaisessa kilpailupolitiikassa.

On aivan selvää, niin kuin ed. Lipponen täällä aivan oikein toteaa, että meillä on eräs sektori, jossa eivät markkinavoimat toimi ja joka on kilpailulta rajoitettu ja suojattu, ja se on nimenomaan elintarviketalous ja maataloustuotanto. Se pitää täysin paikkansa, mutta täytyy myös objektiivisuuden nimissä todeta, että me emme pääse tällä lainsäädännöllä nyt varsinaisesti kiinni niihin ongelmiin eli joihinkin tavoitehintatuotteisiin tai muihin, joista määrätään aivan muussa lainsäädännössä, ja se on tietenkin ongelmallisen asia.

Toinen kysymys, joka tässä nousi esille ja joka liittyy äsken mainittuun, on kysymys rajasuojasta. Nämä ovat asian kaksi puolta. Meillä on toisaalta suljetut kilpailemattomat maataloustuotteiden markkinat, ja jos me päästäisimme rajasuojan vapaaksi, niin sieltähän totta kai tulisi äärettömän paljon halvemmalla tuotteita Suomeen kuin kotimainen maataloustuotantomme pystyy tuottamaan. Eli kysymys on meidän koko elintarvikeketjumme problematiikasta, joka ei kilpailulainsäädännön yhteydessä nyt ole ratkaistavissa, koska siitä säädetään niin laajalti muun lainsäädännön yhteydessä. Itse kannatan sitä, että siihen saataisiin paljon enemmän markkinaelementtiä mukaan, mutta täytyy muistaa, että nykyinenkin maataloustulolaki on tehty aikanaan viisivuotiseksi jo edellisen hallituksen aikana, jossa sosialidemokraatit olivat mukana siitä laista päättämässä.

Ed. Louekoski, joka on valiokunnan puheenjohtaja, kiinnitti kyllä erittäin tärkeään asiaan huomiota eli deregulationiin: erilaisten lupavii-dakkojen ja säädösten purkamiseen. Se on äärettömän tärkeä ja keskeinen asia. Nämähän jakautuvat kaikkien ministeriöiden, kaikkien hallinnonalojen ja jopa kunnallisten viranomaisten toimipiiriin. On aivan oikein, että näitä pitää tehokkaasti purkaa, mutta tämä asia ei ole aivan nopeasti tehtävissä, mutta siihen suuntaan on vahvasti edettävä.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Salolainen tietää, että kilpailulainsäädäntö on hampaatonta, jos ei puututa rajasuojaan, sääntelyyn ja tukiaisiin. Tässä suhteessa kokoomus on hallituksessa täysin hampaaton. Maataloustuloratkaisu osoittaa, että kokoomuksella ei ole kanttia eikä halua muuttaa maataloustulolakia. Tilanne on nyt muuttunut, ei voi enää vedota edellisen hallituksen aikaan.

Ed. S-L. Anttila, ministeri Kuuskosken esitys tähtäsi siihen, että työmarkkinajärjestöjen kanssa lähdetäisiin keskustelemaan näistä asioista ja sopimaan, mutta hallitus esittää nyt tällaista naivia oppia, että tämä ei ole enää mahdollista. Hallituksen käsissä on avaimet hintatason alentamiseen ja sitä kautta siihen, että myös työmarkkinoilla voitaisiin päästä järkeviin ratkaisuihin. Nyt hallituksesta on lähtenyt ministeri, joka tätä linjaa edustaa, ja sinne on vain jäänyt Ahon oppilaita, jotka ovat sitä mieltä, että asiat hoidetaan vain työmarkkinoilla.

Tämä tilanne, jossa nyt yritetään ministeri Kuuskoskesta tehdä sankaria, on aika naurettava. Olen erittäin suuresti pettynyt siihen, että ministeri Kuuskoski jätti hallituksen eikä jäänyt sinne taistelemaan, kun säästöpaketti, joka nyt tehtiin, on vain alkua sille, mitä tuleman pitää. Silloin siellä olisi tarvittu vahvaa ministeriä puolustamassa tätä sektoria ja myös sosiaalista ajattelua. Nyt hallituksessa on jäljellä vain arkki-konservatiiveja.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! En ole ihan varma, uskallanko minä ottaa ed. Lipponen puheenvuoron itseäni, kun hän puhui arkki-konservatiiveista. Sellaiseksi en kyllä itseäni tunnusta, mutta kiitoksia vain tästä mainesana-

Kilpailulainsäädännöstä käytetyistä puheenvuoroista sanon yhden oikeudellisen näkökohdan: Tämä lainsäädäntöhän on hyvä, kun se nyt saadaan, ja pidän valiokunnan kannanottoja hyvin asiallisina, joita mietintöön on laitettu. Käsittäakseni tämä lainsäädäntö on sellaista, että sen toimeenpanoa täytyy nyt aika tarkkaan seurata, ja jos tarvetta on, niin lainsäädäntöhän voidaan tarpeen vaatiessa kiristääkin. Ainakin itse olen suhtautunut asiaan niin, että nyt tehdään lainsäädäntö, jonka toimeenpanoa pitää hyvin huolellisesti valvoa.

Ed. Louekoski puhui lupa- ja kieltoautomaatista, ja siinä me suomalaiset olemme kyllä aika hyviä. Olen samaa mieltä sen purkamisesta.

Tosin ei voi olla lisäämättä, että käsittääkseni erityisesti sosialidemokraatit ovat olleet kauhean kiinnostuneita lisäämään lupa- ja kieltöauto-maatteja, kun viime vuosina on lainsäädäntöä kehitetty.

Toivon, että jos keskustelua kilpailusta ja markkinataloudesta vielä jatketaan, että puhut-taisiin laajemminkin kilpailusta. On puhuttu hyvin paljon ja arvokkaastikin hintakilpailusta, mutta jos kilpailu yleensä periaatteessa kaikkial-la hyväksytään, niin sitten täytyy ruveta puhu-maan myös kilpailusta työmarkkinoilla, työvoi-man vapaan liikkumisen sallimisesta ja sen seu-rauksista meidän järjestelmällemme. Täytyy pu-hua myös palkkakilpailusta ja monenlaisista muista asioista.

Minä en ole ihan varma, uskallanko tunnus-tautua rajattoman kilpailun kannattajaksi, kos-ka kilpailuhan merkitsee käytännössä, että markkinat jaetaan uudestaan ja välttämättä ku-luttajat eivät aina siitä hyödy. Toivon kuitenkin, että uusi lainsäädäntö toimii ennen muuta kulut-tajan eduksi. Ainakin nämä säännökset ovat pyritty tekemään sen suuntaisiksi.

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Tilanne on vähän niin kuin entisessä tulipalon sammuttamisessa, että on saatu hyvin sammu-maan, mutta sanotaan, että se oli väärin sammut-tettu. (Ed. Jaakonsaari: Tulipalo jatkuu!) Eli keskustelu menee vähän väärille urille. Tulisi nyt huomata, että on saatu erittäin hyvä kilpailulaki Suomeen. Se on tässä pääasia. Mutta keskustelu on urautumassa sille alueelle, josta säädetään muissa laeissa ja joilla kilpailu ei vallitse. On tietysti hyvä, että kiinnitämme tässä yhteydessä siihenkin huomiota, mutta tämän lain avulla me emme pysty niitä kysymyksiä ratkaisemaan.

Muutamalla sanalla kuitenkin maatalous- ja elintarvikepuolesta kertoisin, koska jotain siitä minäkin tietäisin. Eli jos ensin kuvaaisi sitä, mitä tapahtui edellisen hallituksen aikana. Silloinhan tehtiin viisivuotinen maataloustulolaki. Itse ajoin edellisessä hallituksessa kolmivuotista maataloustulolakia, mutta hävisin sen ottelun. (Ed. Laine: Pohjala maatalousministerinä!) Hä-visin kaikin tuomariäänin ottelun, koska kat-soin, että niin pitkää maataloustulolakia ei olisi pitänyt säätää.

Nyt meillä on sitten tämä pitkä laki päällä ja tässä on tehty tiettyjä korjaavia toimia. (Ed. Jaakonsaari: Senhän voi avata!) Maatalouden tukemisen suunta on nyt saatu kääntymään selkeästi alaspäin. Kuvaan muutamalla luvulla

sitä, mitä tulee tapahtumaan lähivuosien aikana. Tässähän tullaan tekemään yli miljardin markan leikkaus maatalouspääluokkaan ensi vuoden budjetin yhteydessä. Sitten maataloustuloratkai-sussa, jota nyt ollaan synnyttämässä — olisin toivonut, että se olisi voinut olla vieläkin tiukem-pi, mutta ei ollut hallituksessa mahdollisuutta tehdä tiukempaa tällä kertaa — saatiin enem-män tavoitehintapalvelua: 2 prosenttia on muu-tettu 3 prosentiksi. On vapautettu tavoitehinta-tuotteiden puolelta eräitä tuotteita kokonaan pois prosenttirajoituksesta. Se merkitsee myös muutaman sadan miljoonan markan lisälaskua maataloudelle. Lisäksi on tehty 300 miljoonan markan miinustusjärjestely kriisipaketin yhtey-dessä. Samoin maatalouden eläkejärjestelyn yh-teydessä on suoritettu nipistysä. En halua sa-noa objektiivisuuden nimissä, että tässä olisi saatu mitään todella suurta muutosta aikaan, mutta sen voin sanoa kaikella vakavuudella ja pystyn sen perustelemaan, että käänne on saatu nyt aikaan. Maatalouteen uhrataan tulevaisuu-dessa vähemmän varoja kuin tähän asti on ollut asianlaita. Sen tulee seuraava budjetti jo osoitta-maan. Maataloustuloratkaisussakin on sen tyyppi-siä aineksia.

Eivät tietenkään tällaisessa tilanteessa, jossa meillä on voimasuhteet tässäkin salissa sellaiset kuin ovat, nämäkään ratkaisut ole kovin helpos-ti tehtävissä. Niitä ei ole tehty silloinkaan, kun sosialidemokraattien kanssa olimme hallitukses-sa.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuo-ro): Herra puhemies! Pyysin tämän puheenvuo-ron ed. Louekosken puheenvuoron jälkeen. Ha-luaisin todeta saman, jonka itse asiassa jo minis-teri Salolainen on sitä seuranneessa puheenvuo-rossaan todennut, että regulaation purkaminen on jo tapahtumassa. Muistutan, että sitä on tapahtunut jo edellisen hallituksen aikana.

Herra puhemies! Tämä laki on tavallaan ter-veen kilpailun edistämisen ja epäterveen kilpai-lun estämisen eräänlainen perustuslaki. Tähän mahdollisesti sisältäviä puutteita ja toivomuksia voidaan tietysti jatkossa seurata, niin kuin valio-kuntatyöskentelyssä useaan otteeseen todettiin-kin. Muistutan myös, että 2 §:ssä vai oliko peräti 1 §:ssä todetaan, että tämä laki nimenomaan ei koske maataloustuloa.

Herra puhemies! Olen vielä regulaation pur-kamisesta sitä mieltä, että se todella koskee myös muita ministeriöitä. Eilen ministeri Kanervan kanssa käydyssä keskustelussa todettiin, että

myös hänen toimialallaan tätä asiaa viedään voimakkaasti ja selkeästi eteenpäin.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Salolainen edellisessä puheenvuorossaan, johon vastauspuhevuoroni pyysin, mainitsi maatalouden tuottajainnoista ja niiden joustamisesta. Haluaisin tässä yhteydessä muistuttaa yhdestä asiasta: EY:n maatalouspolitiikan yksi peruseriaate on se, että EY:n alueella on tietyt tuottajaintatasot kauttaaltaan. Eli emme me EY:n jäsenyydellä mene suinkaan mihinkään vapaaseen tuottajaintatason määräytymiseen. Toki se on Suomen nykyistä järjestelmää joustavampi, mutta tietty tuote- ja hintataso siellä on koko alueella.

Toiseksi, ministeri Pokka jo osittain puuttuikin asiaan: Kun puhutaan kilpailusta, kilpailun ja tuottavuuden lisäämisestä, toki silloin pitää nostaa keskusteluun avoimesti myös työsopimuslain 17 §:n määräykset. Työn hinnassa Suomessa on todellinen kartelli. Se on suljettu kokonaan kilpailun ulkopuolelle. Tämä on tietysti eräille erittäinkin arka asia, mutta tässä tilanteessa se on pakko nostaa esille. Senkin on silloin joustettava, kun kilpailusta puhutaan.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Salolainen tulkitsi hyvin väljästi maataloustulolakia ja sen säätämistä vuonna 1989. Sosialidemokraatit olivat ainoa ryhmä valiokunnassa, joka yritti muuttaa lakia ja kritisoi nimenomaan koko eduskuntakäsittelyn ajan mm. sen viisivuotisuutta mutta myös hinta- ja vientitakuujärjestelmää, kustannusten täyttää automaattista kompensatiota, joka nimenomaan nostaa kustannuksia ja on kuluttajankin kannalta huono homma.

Nyt on nähty, että maataloustulosopimuksella, jonka hallitus on ollut siunaamassa, on tunnustettu vanha tuhoon ja turmioon vievä linja niin veronmaksajien kuin maataloudenkin kannalta. Se on hämmästyttävää samaan aikaan, kun hallitus leikkaa sosiaaliturvaa ja tekee kauhutöitä muualla. Tässä tilanteessa tänä päivänä kokoontunut maatilatalouden kehittämisrahaston neuvottelukuntakin tuomitsee sen maataloustulosopimuksen pohjauksen, jonka hallitus ja MTK hyvin surkealla edunvalvontatehtävällä ovat nyt tehneet. Nimittäin juuri niillä rahoilla, joita maaseudun pienyritystoiminnan ja työpaikkojen eteen nyt tarvittaisiin, maksataan vilja- ja rasvavuoret. Tämä on todella

tuhoisa tie, joka maaseudulle tehdään. Tällä tavalla tullaan autioittamaan lopullisesti tämän linjan jatkuessa — vastoin mm. eduskunnan EY-neuvottelutavoitteiden käsittelyn yhteydessä otettuja kantoja — koko maatalouspolitiikka ja maaseutu.

Toinen asia on se, että tällä hetkellä meillä ei ole tulevan sadon ylituotannon rahoitukseen penniäkään budjetissa rahaa. Tämä on toinen asia, jonka hallitus pimeästi viljelijöiltä, ja se tulee jälleen tuomaan heille ylimääräisiä vientimaksuja syksyllä. Tässä on kaksi tekijää, joissa hallitus on epärehellinen ja tulee aiheuttamaan maataloudelle ja maaseudulle korvaamattomia vahinkoja.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Kuuskoskihan on sankari, ed. Lipponen. (Ed. Louekoski: Kenen sankari?) — Kaikkien niiden ihmisten sankari, jotka elävät heikoimmalla toimeentulolla tässä maassa, jotka ovat tehneet työtä tämän maan hyväksi koko ikänsä ja saaneet pienen palkan ja nyt saavat pientä sosiaaliturvaa: työttömyyspäivärahaa, eläkettä tai sairauspäivärahaa, jotka ovat menettäneet terveytensä useimmiten juuri raataessaan työnteossa. Juuri näiltä ihmisiltä hallitus haluaa leikata kaikkein eniten. Heidät on pantu laman suurimmiksi maksumiehiksi.

Immettelen ed. Louekosken huomautusta, koska olen luullut, että sosialidemokraatit ovat olleet yhdessä vasemmistoliiton kanssa arvostelemassa hallitusta kriisipaketista ja yleensä hallituksen politiikkaa. On täysin mahdollista ajatella, että sosiaali- ja terveyspolitiikkaa tunteva ministeri voi jatkaa sellaisessa hallituksessa kuin Ahon hallitus, jonka talouspolitiikkaa johtaa valtiovarainministeri Viinanen ja jossa valtiovarainministeriö on superministeriö, joka osaa mukamas linjata sosiaali- ja terveyspolitiikan suunnat. Kokoomuslainen sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö osui mielestäni naulan kantaan, kun hän totesi, että ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Nyt on käsittelyssä ehdotus laiksi kilpailunrajoituksista, ed. Stenius-Kaukonen.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Palaan alkuperäiseen aiheeseen. Nyt on käyty maatalouspoliittinen ja sosiaalipoliittinen keskustelu. Kuitenkin me keskustelemme kilpailulaista ja sen toimivuudesta

ja siitä, miten me saamme vapaampaa kilpailua Suomeen, jotta tuotteiden hinnat tulisivat alas.

Mielestäni ministeri toi hyvin esille puheenpuhevuorossaan sen näkökannan, että me talousvaliokunnassa erittäin sopuisasti pääsimme eteenpäin lain sisällössä. Me teimme sellaisen muutoksen lakiin, joka monilta osin palvelee vapaata kilpailua ja on yhdenmukainen EY:n kanssa. Tämä lienee niitä suurimpia muutoksia, mitä tällä kaudella eduskunnassa on tehty lakiesitykseen.

Mielestäni ne näkökohdat, mitkä puheenjohtaja Louekoski toi esille, että pyritään purkamaan lupahallintoa ja rajasuojaa, lisensiointijärjestelmää, näitä purkamalla edistetään kilpailua, ovat erittäin tärkeitä asioita, jotka tarvitaan lähitulevaisuudessa myös lakipaketin kokonaisuuden ja sen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toivon, että me voimme vastaisuudessaakin näitä toimenpiteitä jatkaa niin, että lainsäädännön sisältö tulee sekä kuluttajan että myös yritystoiminnan eduksi.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Se, onnistuuko kilpailunedistämislainsäädäntö tehtävässään kuluttajan eduksi ja kilpailun vireyttämisiksi, on aika ratkaisevasti kiinni siitä, mikä on valtiovallan oma rooli. Tilannehan on jossakin määrin jakomielinen, sillä tietyiltä osin ja erityisesti silloin, kun on kysymys ns. ensiasteen maataloustuotteita jalostavasta teollisuudesta, sille luotu monopolistinen tai määräävää markkina-asemaa muistuttava tilanne on olemassa osin sen vuoksi, että valtiovalta itse pitämällä tuontirajoituksia yllä antaa siihen mahdollisuuden. Eli niiden purkaminen on keskeinen edellytys sille, että laki ylimalkaan voi toimia.

Toinen tekijä ja pitkällä aikavälillä ehkäpä kaikkein tärkeimmäksi muodostuva on se, millaiset toimintaresurssit kilpailuviranomaiselle, jolle jää hyvin keskeinen rooli asian toteuttamisessa, tullaan antamaan. Tämä maa on väärällä monopolieja, väärällä näitä muistuttavia yritysmuotoja. Niitä esiintyy tuotannon puolella, mutta tosiasia on se, että myös jakelun kentällä, missä esimerkiksi vähittäiskauppaa runnaavat neljä suurta omaavat noin 95 prosentin markkinaosuuden. Se saattaa tehdä kilpailuvien tuotteiden penetroitumisen Suomen markkinoille mahdolltomaksi. Kun nämä yritykset vastaavat eurokilpailuun esimerkiksi niin, että kun maata kaavoitetaan, niin parhaat liiketontit

varataan etukäteen neljän suuren käyttöön, herää kysymys, voiko kilpailu vapaasti toteutua. Tässä mielessä, herra puhemies, kilpailuviranomaisen rooli näiden asioiden valvojana ja prosessien käynnistäjänä tulee olemaan lain onnistumisen kannalta kaikkein keskeisin.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Lipponen lain yhteydessä moitti maatalousasioita, lain 2 §:ssä mainitaan, että lakia ei sovelleta sopimuksiin, jotka koskevat työmarkkinoita ja maataloustuloa. Minusta tuntuu, että kumpikin näistä olisi sellaisia, joiden osalta pitäisi saada enemmän kilpailua aikaan. Kumpikin taho on ryhtynyt, siis ammattiyhdistysliikkeet ja MTK ja vastaavat, puolustamaan vanhoja asemia, jotka eivät enää nykyaikana ole perusteltuja, ns. saavutettuja etuja, jotka pitäisi jollakin lailla järkevästi karsia, koska Suomi muuten menettää mahdollisuutensa kilpailla missään. Siitä syystä minusta, vaikka tähän lakiin niitä ei voida pannakaan, niistä voi sen verran puhua, että nyt parannusta tarvittaisiin. Maatalousasiat ilmeisesti saadaan parempaan kuntoon lähiaikoina, mutta sen sijaan ammattiyhdistysliikepuolella ei näytä olevan mitään mahdollisuuksia saada järkevämpiä ajatuksia sisään.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ministeri Salolaisen puheenvuoroon totean, että on suuren luokan harhaanjohtamista väittää, että maatalouspolitiikassa tapahtuisi suunnan muutos. Niin ei tule tapahtumaan tehdyn sopimuksen mukaan. Ensimmäisellä vuonna maksamaan tukiaisia täsmälleen yhtä paljon kuin tänä vuonna, valtion viljavarastot ovat täynnä, ja on todellakin viljelijöiden ja kuluttajien harhaanjohtamista muuta väittää. Kokoomus on tässä asiassa ollut hallituksen kävelevä kysymysmerkki, siitä ei päästä mihinkään.

Edustajille S-L. Anttila ja Tiuri totean, kun heidän puheenvuoroistaan kuvastui muodikas ammattiyhdistysliikkeen viha, että esimerkiksi kun japanilaisia yritysjohtajia haastatellaan suomalaisissa lehdissä ja kysytään, minkä takia he tulisivat Suomeen, niin he sanovat aina, että juuri sen takia, kun täällä on rauhallinen työelämä, toimiva työmarkkinajärjestelmä, joustavat palkat jne. He näkevät suomalaisena kilpailuetuna sen, että meillä on toimiva työmarkkinajärjestelmä. Te olette tätä nyt murtamassa. Olen varma siitä, että tällaiset ajatukset joutuvat hä-

peään ja monet, jotka ovat esimerkiksi nyt väittäneet, esimerkiksi Suomen Pankin pääjohtaja Hämäläinen, että yhteiskuntasopimusten aika on ohi, tulevat katkerasti kutumaan tällaisia lausuntojaan, koska pieni Suomi tarvitsee juuri yhteiskuntasopua ja -sopimista eikä sanelua, jossa tämä hallitus on todellakin kunnostautunut. Tulokset näkyvät epäluottamuksena: korkeina korkoina, yhteiskunnallisena kaaoksena.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kilpailunrajoitusta koskevan lain 2 §:ssä todella on irrotettu lainsäädäntö maataloudesta ja tulo- ja tuotantokäytöstä. Maatalous on kuitenkin yritystoimintaa, jota säännellään valtion toimesta. Tämä kuuluu siis finanssipolitiikan piiriin. Nyt hallitus julistaa, että se hoitaa finanssipolitiikkaa ja työmarkkinoilla hoidetaan työllisyyttä. Miksei hallitus hoida finanssipolitiikkaa? Miksei hallitus puutu, uudista maataloustulolainsäädäntöä? Miksei se käyttänyt tilaisuutta hyväkseen? Se ei hoida siis finanssipolitiikkaa. Tällä on omat vaikutuksensa myös työmarkkinoille. Hallituksen uskottavuus on nolla vaatia tämän jälkeen sitä, että työmarkkinoilla jotakin tapahtuisi. Tämähän johtaa siihen, että todellakin meillä on jälleen kerran käsissä sadot, joita pitää markkinoida, eikä mikään muutu.

Ministeri Kuuskoski tähtäsi siihen, että kilpailukyky paranisi. Hänestä tehdään nyt sankaria, kun hän oli kilpailukyvyyn nimessä alentamassa sosiaaliturvaa. Tämä on tosiasia, hyvät sankarimyytin tekijät. Minä luulin, että hän olisi ollut hallituksen ainoa mies, mutta nyt siellä ei taida olla yhtään jäljellä enää.

Ed. Korhonen: Herra puhemies! Kilpailulainsäädäntö sai, voi sanoa onneksi, uusia kilpailua edistäviä muotoja valiokuntakäsittelyssä. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä estävää kieltoa ei hallitus suuressa halussaan säästää maata kilpailulta ollut saanut esitykseen. Koko hallituksen lähestymistapa määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön on lähinnä huvittava. Se ei hallituksen perustelujen mukaan olisi voinut olla kiellettyä, koska se on niin vaikkeasti toteutettavissa oleva asia.

Toiseksi voi kysyä myös sitä, onko maassa määrääviä markkinoita eli monopoleja ollenkaan, sillä voimassa olevan lainsäädännön mukaan on tiettyjä mahdollisuuksia tälläkin hetkellä puuttua niihin. Niitä mahdollisuuksia vain ei ole käytetty, joten looginen johtopäätös siitä olisi, ettei Suomessa ole ollenkaan monopoleja.

Niitä on tutkittu useita vuosia. Niitä on rekisteröity. Tätä tutkimustoimintaa on tehty jatkuvasti, mutta minkäänlaista tulosta sieltä ei ole saatu.

Ed. Saario muistaakseni totesi, että kilpailuviranomaisten rooli tulee olemaan hyvin merkittävä. Se on ollut jo tähänkin asti merkittävä, mutta tuloksia vain ei ole tullut. Joka tapauksessa hallituksen esityksen mukaan tämän vahvistaminen olisi ilmeisesti ollut hallituksen tavoitteena esitystä tehdessään, sillä eihän sellaista tarvitsen kieltää, mitä ei ole olemassakaan. Kuitenkin ministerit puhuvat jatkuvasti julkisuudessa määräävän markkina-aseman väärinkäytön estämisestä, mutta juhlapuheet ja teot eivät muutenkaan ole olleet tällä hallituksella sopusoinnussa keskenään, joten turha kai sitä olisi ollut odottaa tässäkin asiassa.

Kiitokseksi hallituspuolueitten valiokunnan jäsenille täytyy sanoa, että he kuitenkin tulivat siihen johtopäätökseen, että maassa on vääristynyt kilpailua, joka johtuu määrävistä markkina-asemista ja niiden väärinkäytöstä. Lisäksi, kun todistaminen on niin vaikeaa, jää kysymään, miksei kelvannut malli käänteisen todistustaan osalta kilpailulainsäädäntöön. Suureksi puutteeksi jää siis edelleenkin, mikäli laki hyväksytään tältä osin hallituksen esittämässä muodossa, ettei näyttövelvollisuutta aseteta elinkeinonharjoittajille silloin, kun epäillä väärinkäyttöä.

Esittämässämme uudessa todistustaa koskevassa säännöksessä tulisi määrätä, että elinkeinonharjoittajalla tai näiden yhteenliittymällä on kiistanalaisissa tapauksissa näyttövelvollisuus, ettei niiden toimeenpanemalla kilpailunrajoituksella ole lain tarkoittamia vahingollisia vaikutuksia. Tätä voidaan perustella erittäin monella syyllä. Muun muassa uudemmassa siviilioikeudessa on hyväksytty ajattelutapa, että tilanteissa, joissa toisella osapuolella on paremmat mahdollisuudet näytön esittämiseen kuin toisella, todistustaan pitäisi olla ensin mainittu.

Kuvitellaan tilanne, että määrävää markkina-asemaa väärinkäyttävää epäillä väärinkäytöksestä esimerkiksi hinnoittelun kautta. Kunnan on helpompi esittää laskelmat tuotteen tuotanto-, jakelu-, markkinointi- ja muista kuluista, kyseessä olevan yrityksen tai näiden yhteenliittymän vai viranomaisen? Kiistatta helpompi mahdollisuus on etenkin nykyaikaisen laskenta- ja seurantajärjestelmien aikana yrityksellä esittää, onko hinnoittelu oikeaa vai vääristynyt, kuin ulkopuolisen viranomaisen

tehdä sama. Lisäksi voi kysyä sitä, onko byrokratiaa tarpeen kasvattaa tätäkin tehtävää varten tarpeettomasti. Hallituksen mielestä on, mutta meidän vastalauseen esittäjien mielestä ei.

Lakiin olisi mielestämme pitänyt sisällyttää myös ehdoton kieltö ohjehinnoittelun käytöstä. Hallitus ei halua kieltää ohjehinnoittelua. Perusteluna käytetään sitä, että se tuottaa lisää työtä pienille yrityksille. Perustelu on taas lähinnä naurettava, sillä jokainen yritys kai hinnoittelee tuotteensa kulujensa mukaan, tai jos näin ei tapahdu, niin mistä kilpailu syntyy? Hallituksen mielestä riittää, kun edellinen porras hinnoittelee tuotteen ja seuraava myy, oli kate sitten sitä tai tätä.

Viime viikot kai ovat olleet selvin osoitus siitä, mikä ohjehintojen merkitys on. Vai voiko joku perustella alennuksia, jotka liikkuvat välillä 70—80 prosenttia ohjevähittäishinnasta. Todellista kilpailua edistäviä ohjehintoja? Vai onko jotakin vääristymää ehkä ohjehinnoittelun käytössä? Toisin sanoen ohjehinnoittelulla on lähes poikkeuksetta tuotteen hinnoittelua jäykistävä vaikutus. Lisäksi monissa tapauksissa ohjehinnan käyttäminen on kuluttajan kannalta harhaanjohtavaa.

Kilpailunrajoituslakiin olisi pitänyt sisältyä myös yrityshankinta- ja fuusiovalvontavaltuudet, joiden nojalla kansantaloudellisesti haitalliset ja kilpailua vääristävät yrityshankinnat ja fuusiot olisi tullut pystyä kieltämään. Yrityskauppavalvonnan tarkoituksena on markkinarakenteen ja sitä kautta terveen kilpailun turvaaminen, ja ellei näin tapahdu, tulisi viranomaisilla olla mahdollisuus puuttua kauppaan ja estää vääristyminen. Paljon puhutussa EY:ssä tämä on mahdollista. Meillä se ei ole, kun sekun on hallituksen mielestä niin vaikea todistaa, ettei siitä millään mitään tule.

Kilpailulain ajatuksen ja toiminnan tulisi olla kuluttajan lähtökohdista lähtevä kokonaisuus eikä vain osittainen. Lain 19 § pitää sisällään mahdollisuuden hakea poikkeuslupaa, jotta lain 4 ja 6 §:n säännöksiä ei sovellettaisi kilpailunrajoitukseen, jos se osaltaan tehostaa tuotantoa tai hyödykkeiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jos pääosa hyödyistä tulee asiakkaille tai kuluttajille. Jos tällainen poikkeuslupa on myönnetty ja sittemmin luvan ehtoja rikotaan tai olosuhteet muuttuvat, kilpailuneuvosto voi kilpailuviraston esityksestä peruuttaa luvan. Esityksen mukaan tässä tarvitsisi kuulla vain poikkeuslupan haltijaa. Kuluttajan

edun mukaista tulisi olla, että asian saa tutkittavaksi myös heitä edustava järjestö, joten silloin kaikilla osapuolilla eli elinkeinonharjoittajalla, kuluttajaa edustavalla järjestöllä sekä viranomaisella olisi mahdollisuus saada asia tarpeen vaatiessa esille. Tällä säännöksellä estettäisiin poikkeuslupakäytännön vääristyminen ja taat-taisiin myös kuluttajien asiavaltuus poikkeuslupa-asioissa.

Arvoisa puhemies! Voi sanoa, että uudesta kilpailulaista oli tulla täysin torso, sillä jos määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä ei olisi kielletty eikä sanktioitu, olisi laki ollut kuin haukkuva koira: se ei olisi purrut. Nyt se uhkaa kangistua aivan kalkkiviivoille. Asiat, joista se on kiinni, ovat sinänsä suhteellisen pieniä mutta samalla yllättävän suuria todellisen kilpailun saattamiseksi maahamme.

Käsittämättömän vaikeaa on — joskus tuntuu siltä, että se on pelkoa — saada kilpailua aikaan. Siitä puhutaan ja on puhuttu vuosia, mutta kun tekojen aika tulee, kuulee mitä ihmeellisimpiä selityksiä, mitä voi tehdä, jotta kilpailua syntyy, mutta ennen kaikkea, mitä ei voi tehdä milloin mistäkin syystä, missä olennaisinta on se, ettei kilpailua synny.

Maan sisäinen kysyntä on tällä hetkellä nolaluokkaa ja palkkojen reaaliostovoima on Euroopan alhaisimpia. Tavara ei liiku ja on kallista. Kustannusten leikkaamisesta joka sektorilla puhutaan ja mietitään malleja, joilla leikataan eläkkeitä ja palkkoja. Yhtään todellista esitystä en ole kuullut ministereiden tekävän siitä, miten puututaan todella kilpailun edistämiseen. Lukemattomia kertoja olen kuullut, että kun uusi kilpailulaki tulee maahan, syntyy todella uutta, uljasta kilpailua. Nyt se mahdollisuus on olemassa mutta epäilen halua sen toteuttamiseen.

Olemme vastalauseessa esittäneet kilpailua edistävän ja asiakkaan etua tukevan mallin kilpailulaiksi. Mitä ihmeellisimmät pitää olla perustelut, jos joku voi osoittaa, ettei niillä paranna kilpailulainsäädännön sisältöä.

Arvoisa puhemies! Edellä esitetyn perusteella ehdotan käsittelyn pohjaksi II vastalauseessa esitettyä ehdotusta kilpailunrajoituslaiksi. Mikäli käsittelyn pohjaksi ei tule vastalauseessa esitetty muoto, tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään pykäläkohtaiset muutokset.

Ed. L i p p o n e n (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Kannatan ed. Korhosen tekemää esitystä käsittelyn pohjaksi.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Lipponen, ei vastauspuheenvuorossa voi kannattaa esitystä.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Korhosen puheessa tuotiin esiin juuri ne puutteet, jotka tähän tulevaan kilpailulainsäädäntöön liittyvät ja joiden korjaaminen uudessa laissa on kilpailun edistämiseksi äärimmäisen tärkeää. Ellei näitä muutoksia saada aikaan — yrityshankinta- ja fuusiovalvontavaltuutuksia ja näyttövelvoitetta elinkeinonharjoittajalle silloin, kun epäillään kilpailun rikkomuksista — niin tämä kilpailulaki ei ole niin hyvä kuin ministeri Salolainen on täällä käynyt todistamassa.

Minä ihmettelen myös sitä, että ministeri Salolainen tietyllä tavalla paheksuu sitä, että täällä puhutaan muistakin kilpailuun liittyvistä asioista kuin nimenomaan näistä lakiesityksistä. Ei pelkillä laeilla kilpailua tässä maassa edistetä, vaan tarvitaan myös asennemuutosta ja muutoksia myös muihin säädöksiin ja lakeihin, jotta tässä Suomenmaassa todella päästään kilpailemaan. Ennen kaikkea minä edellytän, kuten ministeri Salolainen onkin luvannut, että näitä 1 500:aa säädöstä ruvetaan vähitellen purkamaan.

Sen sijaan minä ihmettelen, että tässä keskustelussa ei ollenkaan puututtu sellaisen asiaan kuin kilpailuneuvostoon ja sen tarpeellisuuteen. Minun mielestäni koko laki oli tarpeeton, sitä ei olisi tarvittu. Kilpailuneuvosto olisi pitänyt kerta kaikkiaan romuttaa Suomesta ja viedä niistä asioista, jotka se tällä hetkellä käsittelee ja joita sen on tarkoitus käsitellä, osa normaaliin tuomioistuimeen tai markkinatuomioistuimeen ja osa kilpailuvirastolle virkamiesvastuulla päätettäväksi.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin tähän ed. Ukkolan esille ottamaan asiaan kilpailuneuvostosta ja sen asemasta vielä tuoda eilisen keskustelun lisäksi uudelleen sen näkökohdan, mikä todella tuli asiantuntijoilta, sekä Purasjoelta että Tammi-vuorelta. Kun edustaja viittaa siihen, että markkinatuomioistuin olisi ollut parempi tuomioistuin käsittelemään näitä asioita, niin selkeästi kävi ilmi näiden asiantuntijoiden selvityksistä, että markkinatuomioistuin ei ole oikea elin näiden asioiden käsittelylle, vaan nimenomaan kilpailuneuvosto, jossa käsitellään hallinnollisia asioita, sillä nämä asiat, joita käsitellään nyt

kilpailuneuvostossa, ovat talouskysymyksiä, ne ovat hallinnollisia asioita. He kyllä tosin esittivät tiettyä kritiikkiä siitä, onko tämä juuri oikea muoto tulevaisuutta ajatellen, ja jopa antoivat ymmärtää, että tätä muotoa täytyy tulevaisuudessa kehittää.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Laki kilpailunrajoituksista on nimeltään harhaanjohtava. Laki on laki kilpailun edistämisestä, ja se rajoittaa näin ollen kilpailunrajoituksia. Puutun seuraavassa erääseen lain peruspiirteeseen, johon myös kirjoittamani vastalause ensi sijassa paneutuu.

Lain perustarkoituksena on tietysti talouselämän jähmettyneisiin rakenteisiin puuttuminen ja pyrkimyksenä on elvyttää ja saada vauhtia ja tehoa taloudelliseen toimintaan. Tässä suhteessa lakia on tietysti tervehdittävä tyydytyksellä.

On kuitenkin kolme kohtaa, jotka kaikki ilmenevät myös kirjoittamastani vastalauseesta ja joiden kohdalla laki aivan ilmeisesti kääntyy omaa tarkoitustaan vastaan. Vaatimalla tietyillä aloilla hintakilpailua ei ole ymmärretty, mihin tuon hintakilpailun välilliset vaikutukset johtavat. Kohdat ovat suhtautuminen yksityisiin ammatinharjoittajiin, suhtautuminen taiteeseen ja taiteelliseen työhön sekä kolmantena suhtautuminen rakennetun ympäristön suunnitteluun. Käsitelen näitä jokaista erikseen.

Lain 2 §:ssä on sen ulkopuolelle jätetty työmarkkinat ja maataloustuotteiden alkutuotanto. Näin ollen työnantajat eivät voi kilpailuttaa työvoimaa palkatessaan työntekijöitä ottamalla töihin sen, joka olisi tulossa halvimmalla. Palkkatyötä tekevä henkilö on tällä tavoin suojattu ja lain ulottumattomissa. Tällä tavoin palkkatyötä tekevät henkilöt voivat muodostaa ja muodostavatkin eräänlaisen hintakartellin keskenään. Sen sijaan yksityiset ammatinharjoittajat — vaikkapa freelance-toimittajat, puheterapeutit, iskelmälaulajat tai hierojat, mainitakseni vain joitakin esimerkkejä lukemattomista mahdollisuuksista ja hyvin laajasta kokonaisuudesta, kymmenistä tuhansista ihmisistä — eivät saa keskenään sopia ohjehinnoista siitä huolimatta, että he tekevät työtään samalla tavalla kuin palkkatyössä olevat henkilöt.

Yksityisen ammatinharjoittajan ja palkkatyössä olevan henkilön merkittävin ero on, että yksityinen ammatinharjoittaja vastaa koko toimeentulostaan paitsi omalla työsuorituksellaan myös siten, että joutuu työllistämään itse itsensä,

hankkimaan jatkuvasti itselleen toimeksiantoja. Tämän lain välilliset vaikutukset johtavat helposti siihen, että yksityiset ammatinharjoittajat eri aloilla ollessaan pakotettuja veriseen hintakilpailuun työtilaisuuksista joutuvat pudottamaan hintatasonsa niin alhaiseksi, että hakeutuvatkin palkkatyöhön, joka tietysti yksityiseen ammatinharjoittamiseen nähden on huomattavasti suojatumpi työpaikka.

Mitkä ovat tällaisen siirtymisen merkittävimmät seuraukset? Yksityisten ammatinharjoittajien määrä vähenee, ja ihmiset hakeutuvat kaavamaisiin työnantaja — työntekijä-suhteisiin. Entä sitten? Olisi mielenkiintoista kuulla niiltä, jotka valiokunnassa ja ehkä täälläkin haluavat nimenomaan ajaa yksityiset ammatinharjoittajat tuohon tilanteeseen ja näin ollen vähentää heidän määräänsä, mikä heidän mielestään on yksityisten ammatinharjoittajien rooli ylipäänsä tässä yhteiskunnassa.

Minä ilmaisen nyt oman kantani tähän. Yksityiset ammatinharjoittajat ovat yhteiskunnan eräs merkittävimpiä ryhmittymiä, koska he täyttävät jatkuvasti erittäin joustavalla tavalla eräänlaisia elinkeinoelämän ekologisia aukkoja, pystyvät lamankin aikana vähentämään omalla lukumäärällään työttömyyskortistoja eivätkä kuormita työnantaja — työntekijä-suhteeseen liittyvää byrokratiaa. Näin ollen yksityisten ammatinharjoittajien määrää ei pitäisi vähentää, vaan lisätä. Tämä laki ei toimi tähän tarpeelliseen ja haluttavaan suuntaan. Tämä laki, jonka tulisi virkistää elinkeinoelämää, lamaannuttaa ja näivettää sitä tässä suhteessa. Se toimii omaa tarkoitustaan vastaan.

Toinen vastustettava kohta on lain asenne taiteelliseen työhön ja sen tuloksiin, yleisemmin ottaen kilpailuun, joka kuluttaa täysin muilla kuin taloudellisilla perusteilla. Taiteessa käydään tosin kovaa kilpailua, mutta kilpailu tapahtuu laadun eikä hinnan suhteen.

Olettakaamme tyypillisenä tilanteena, että jokin seurakunta tilaa alttarimaalauksen tai jokin järjestö juhlarunon eroavalle puheenjohtajalleen. Vaikuttaako silloin viisaalta pyytää taiteilijoita ja runoilijoita kilpailevia tarjouksia ja sen jälkeen tilata tarjouksista halvin toteutettavaksi? Eri taidejärjestöt eivät suotta ole kauhistelleet tämän lain välillisiä vaikutuksia.

Sama logiikka pätee kaikkeen sellaiseen tuotantoon, jossa laatu on hintaa huomattavasti olennaisempi tekijä. Kilpailua pitää käydä olennaisen tekijän eikä epäolennaisen tekijän puitteissa.

Jossain ulkomailla, esimerkiksi eräissä turistikohhteissa, on nähtävissä hintakilpailulle altistettua ja alistettua taiteeksi kutsuttua kitschiä, joka luonnollisesti on seurauksena siitä, että taiteilijat katsotaan elinkeinonharjoittajiksi ja taiteellisen työn tulokset pannaan hintakilpailun kohteeksi kuten esimerkiksi pesupulverit tai pölynimurit.

On looginen mahdollisuus yhdistää laatu- ja hintakilpailua siten, että toinen ei kärsisi tästä yhdistelmästä. Taiteen kohdalla pitäisi ehdottomasti lähteä siitä, että puuttuvan hintakilpailun ja vallitsevan laatukilpailun vuoksi saadaan korkeatasoisia tuloksia ja laadusta joudutaan tietysti silloin maksamaan korkeana hintana. Tässä laissa ei ole osattu näissä kysymyksissä panna asioita arvojärjestykseen.

Kolmas kritisoitava kohta liittyy rakennetun ympäristömme suunnitteluun. Esimerkiksi Saksassa on kunnat velvoitettu teettämään yhdyskuntasuunnitelmat ja rakennussuunnitelmat suunnittelijoiden kanssa sovittujen yhteisten taksojen mukaisesti. Jos näin ei menetellä, vaan tilataan vaikkapa asemakaavan suunnitelmat halvimmalta tarjoajalta, voi olla vakuuttunut siitä, että kilpailuttamisen kautta saavutettu vähäinen hintasäästö kostautuu moninkertaisena haittana itse lopputuloksessa. Suunnittelutyön pystyy tekemään yhdessä kolmasosa-ajassa siitä, mitä kunnallinen suunnittelutyö edellyttäisi, tinamalla lopputuloksen laadusta, ja tilaaja ei voi huomata eroa, paitsi tietysti vertaileksaan eri suunnitelmia, mutta ei sen yhden suunnitelman kohdalla. Tämä laki ajaa suunnittelijat laadun pudottamiseen, ja tätä kautta sen välilliset, erittäin ikävät ja tuhoisat vaikutukset näkyvät koko rakennetussa ympäristössämme seuraavien vuosikymmenten aikana.

Otan vertauksen kenkäkaupasta. Ostaisiko kukaan kenkiä pelkän laatikon, valmistajan ja hinnan perusteella? Ei, koska sandaalit ovat erihintaisia kuin talvikengät tai saappaat. Mutta tällaisesta älyttömyydestä on kuitenkin kysymys, kun suunnittelijoilta aletaan tilata suunnitelmia pelkän hinnan perusteella puuttumatta lopputuloksen luonteeseen tarjoustilanteessa lainkaan.

On oireellista, että laki sallii 6 §:n poikkeuksen niissä tapauksissa, joissa kilpailunrajoitus edistää teknistä tai taloudellista kehitystä, mutta samalla aristellaan rajoituksia niissä tapauksissa, jotka edistäisivät ympäristön laatua. Tämä on osoitus siitä, ettei ole taaskaan ymmärretty, mikä on nykyaikamme merkittävin ongelma. Ei tuo ongelma suinkaan ole, että olisimme tekni-

sesti liian alkeellisia tai jälkeenjääneitä taloudellisesta kehityksestä, vaan ongelma on ympäristömme turmeltuminen. Laki paljastaa tässä suhteessa laatijansa materialistisen ja yksioikoisen arvomaailman.

Lopuksi on syytä kiinnittää huomio siihen, mikä ryhmä eduskunnassa suhtautuu yksityisiin ammatinharjoittajiin, kulttuuriin ja taiteeseen sekä ympäristömme arvoihin kaikkein kielteisimmin. On syytä kutsua kirvestä kirveeksi ja etsiä täältä se eduskuntaryhmä ja erityisesti sen valiokuntavastaava, joka kaikkein raivokkaimmin on kaventamassa yksityisen yrittäjän asemaa, yksittäisen ammatinharjoittajan toimeentuloa, ajamassa ihmisiä vapaasta omaehtoisesta länsimaisesta elämästä kaavamaiseen brezhneviläiseen palkkatyöläisen asemaan, poistamassa pienten naisvaltaisten ammattien mahdollisuuksia.

Mikä on se ryhmä ja se henkilö, se kansanedustaja, se valiokuntavastaava, joka haluaa tehdä kulttuuristamme ja taiteestamme metritavaraa, myydä sitä kuten lenkkimakkaraa markkissa, joka ei halua korkeatasoista maalaustaidetta, kirjallisuutta, taideteollisuutta, kuvanveistoa, arkkitehtuuria tai näyttämötaidetta Suomeen, joka ei tunnusta J. V. Snellmanin lausetta ”pienen maan voima on sen kulttuurissa”, vaan haluaa latistaa kaiken tuon inhimillisen toiminnan kauneimman osan brutaaliksi markkinahumuksi ja merkonomiaksi, jossa tehdään kannattavuuslaskelmia runojen ja veistosten tuottamiseksi ja lasketaan katetuottoja edullisesti tuotetun saippuaopopperan jälkeen? Mikä ryhmä, kuka henkilö?

Niin, se on sama ryhmä ja sama henkilö, joka edellisten toimenpiteittensä lisäksi haluaa myös täyttää maamme taajamat harmailla elementtirakennuksilla, sellaisilla, joita nähdään esimerkiksi Moskovan ja Pietarin reuna-alueilla, sama henkilö, joka haluaa luoda Suomeen rakennetun ympäristön, jolle jälkipolvet voivat tarjota surullisina vain dynamiittia. Mikä on se ryhmä, kuka on se henkilö, johon keskittyy näin moninainen ajattelomallisuus ja näin monella tavalla arveluttavat tavoitteet ja päämäärät? Kuka on käyttänyt kaiken tarmonsensa yksityisyrittäjän nitistämiseen, kulttuurin näivettämiseen ja rakennetun ympäristömme kaikkinaiseen turmelemiseen?

Arvoisa puhemies! Valittaen ja pettyneesti on todettava, että kaiken edellä kuvatun pahuuden takana on kokoomus, ja sen valiokuntavastavan nimen mainitseminen kaiken edellä sanotun jälkeen olisi ehkä sittenkin liian julmaa.

Tulen lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään asiaan liittyvät pykäläkohtaiset muutosehdotukset.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimo syöllistyi nyt valtavaan hätävarjelun liioitteluun. Ei edes supermarketissa makkaraa osteta hinnan perustella, vaan sielläkin katsotaan laatuun. Minusta kaikessa kilpailussa on aina laatu mukana. Ei hinta määrää kuin silloin, kun laatu on sama. Se aivan selvä.

Minusta taiteellinen panos otetaan aina myös huomioon. Jos joku ostaa taiteellista teosta, niin hän tietenkin valitsee sen oman makunsa ja kukkaronsa mukaan sen. En usko, että pystymme sellaista lakia säätämään, joka parantaisi ihmisten makua. Se on melko toivoton yritys. Sitä voidaan tehdä vain kasvattamalla.

En myöskään ymmärrä, että esimerkiksi asemakaavoituksen tilaajat tai jonkun rakennuksen suunnittelun tilaajat eivät olisi sen verran asian tuntijoita, että pystyisivät sanomaan tai arvioimaan, mikä on sen ympäristövaikutus, miten hinta ja laatu liittyvät toisiinsa jnp. Kyllä tässä nyt on väärin ymmärretty kilpailulainsäädäntö, jos kuvitellaan, että se aiheuttaa tällaisia ongelmia, että aina halvin valitaan kaikissa paikoissa. Se ei pidä paikkaansa.

Ed. Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimo on varmasti oikeassa siinä, että suunnittelutyössä toki ajankäyttöä voi venyttää ja ajankäytön määrä varmasti korreloi jollakin tapaa työn lopputulokseen. Mutta mikä takaa myöskään sitä, että taulukkotaksan saava suunnittelija käyttää todella ed. Paloheimon mainitsemien kolminkertaisen ajan työhönsä, kun työn tilaaja ei voi lopputulosta verrata mihinkään ja kun työn saaja taulukkotaksan saadessaan voi todella tehdä suunnitelman myös lyhyemmässä ajassa ehkä heikommalla paneutumisella asiaan? Kyllä meidän täytyy luottaa siihen, että suunnittelijoilla on oma ammatti-ihanteensa ja ammatillista kunianhimoa niin paljon, että he työn saadessaan pyrkivät toteuttamaan sen parhaalla mahdollisella tavalla. Minäkin korostaisin kuten ed. Tiuri sitä, että kyllä myös työn tilaajalla on aina myös suunnittelutehtäviä tilatessaan oma vastuunsa ja varmasti kykynsä arvioida, mikä on hyvää suunnittelua.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämän vaikuttavan puheen

jälkeen, joka lieene kohdistettu allekirjoittaneeseen ja siihen tulevaisuudenkuvaan, mikä Suomessa on tämän jälkeen, minkä meikäläinen on saanut aikaan tässä lainsäädäntövaiheessa, totean, että se on tulevaisuuden kannalta aikamoinen uhkakuva. Uskon, että se todennäköisesti ei kuitenkaan tule toteutumaan siinä kuvauksessa, minkä ed. Paloheimo on jättänyt eduskunnan pöytäkirjoihin. (Eduskunnasta: Taiteellinen!) — Taiteellinen! Itse todella arvostan taidetta ja sitä, että ympäristömme tulee myös jälkipolville jättämään hyvin kauniina, viihtyisänä ja viherinäkin.

Mutta haluaisin vielä joihinkin asiakokhtiin sikäli puuttua, että olemme nämä kaikki valiokunnassa hyvin perusteellisesti käyneet läpi. Esimerkiksi ed. Paloheimo viittasi kirjoihin. Sitaatti: ”OPM ja Suomen Kirjailijaliitto ovat esittäneet, että lain soveltamisalan ulkopuolelle jätettäisiin tekijänoikeuslainsäädännössä tarkoitettujen teosten ja suoritusten luominen ja aikaansaaminen sekä kirja-ala. Ehdotusten taustalla lieene alan järjestöjen halu turvata olemassaoloon voimalla antaa edelleen hinta- ja palkkiosuosituksia. Ei ole perusteita asettaa näitä aloja erityisasemaan kilpailulainsäädännön soveltamisen suhteen. Tunnettuahan nimittäin on, että esim. kirjojen hinnat ovat meillä Euroopan kärkeä.” Tämän lausuman olen ottanut suoraan siitä paperista, kun ministeri Salolainen kävi valiokunnassa selvittämässä lausuntoihin annettuja vastauksia.

Laatukilpailusta vielä haluan sanoa muuttaman sanan. Se tuli esille jo ed. Vanhasen ja ed. Tiurin puheenvuoroissa, että on ammattilypeyden mukaista myöskin jokaiselle, joka tuon tilauksen tekee, että otetaan laatutekijät huomioon. Olisi tavattoman vaikeata ollut tässä lainsäädännössä alkaa eritellä juuri tietyn ammattiryhmän erityisoikeuksia, koska silloin laki olisi mennyt niin paljon ohi muiden.

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia!

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Puutun lyhyesti näihin puolusteleihin puheenvuoroihin, joissa ei kuitenkaan vedenpitävästi ole pystytty osoittamaan, että minä olisin väärässä. Pikemminkin ne osoittavat, että olen oikeassa.

Ed. Tiuri sanoi, että tilaajat ymmärtävät kyllä tilatessaan suunnitelmia, mitä he tilaavat, ja pystyvät arvostelemaan niitä, niin Saksassa on

esimeriksi säädetty, että kaikkien kuntien on noudatettava niitä taksoja, jotka on yhteisesti sovittu suunnittelijajärjestöjen kanssa. Tämä lähtee nimenomaan siitä, että silloin, kun tällä tavalla on poistettu hintakilpailu, niin mikään kunta ei pysty tilaamaan alihinnoiteltuja suunnitelmia. Tiedetään, että alihinnoitellut suunnitelmat ovat laadultaan niin heikkotasoisia, että lopputuotteen laadussa kostaatuu monenkertaisesti, kuten sanoin, se pieni hintasäästö joka suunnitteluvaiheessa saadaan aikaan.

Ed. Vanhanen sanoi, että suunnittelijat ammatillisesta ylpeydestä eivät siinäkään tapauksessa, vaikka hintataso pudotettaisiin kolmasosaan, tee huonoa työtä. Eivät mielellään, mutta he ovat pakotettuja siihen sitä kautta, että siinä pitää hyvienkin suunnittelijoiden ulvoa sutten mukana.

Ed. Drombergille yksinomaan sanoisin, että se koiria älähtää, johon kalikka kalahtaa. **Ed. Dromberg** ei pidä esittämäni uhkakuvia todennäköisinä, mutta mahdollisina kuitenkin, eikä ilmeisesti sittenkään halua vaikuttaa lainsäädäntöön siten, että niitten todennäköisyys pienenis. Näin olettaisin.

Ed. Aittomies: Herra puhemies! Ensimmäkin totean, että flunssan yliseksikkääksi sortama ääneni ei anna mahdollisuutta kovin pitkään puheenvuoroon, mikä on tietysti kaikkien täällä olevien yhteinen etu.

Herra puhemies! Aluksi haluan todeta, että kilpailunrajoituslakiin sekoitettu maatalouskeskustelu osoittaa, että maanviljelijän kimpussa tänä päivänä erityisesti tietyistä poliittisista suunnista ollaan aina, kun se on vähänkin mahdollista. Mielestäni tämä pitäisi Suomessa lopettaa. Maanviljelijä on meillä ahtaalla tällä hetkellä, ahtaalla siinä kuin kaikki muutkin: yrittäjät, työntekijät, tässä maassa elävät. Näin ollen yhden ammattiryhmän sortaminen jokaisessa tilanteessa, missä se on vähänkin mahdollista, ei ole mielestäni paikallaan.

Mutta, herra puhemies, itse asiaan mennäkseni: Vuonna 1988 eduskunnassa laadittiin kilpailunrajoituslaki, millä nimellä sitä kutsutaankin, vaikka se nimi, niin kuin ed. Paloheimo sanoi, on hiukan harhaanjohtava. Sanoin jo silloin vihreänä kansanedustajana, että se on täysi susi. Niin se on ollut. Tämä laki ei ole purrut millään tavalla siten kuin olisi välttämätöntä ja tarpeen, jotta hedelmällistä kilpailua tuotannossa ja kaupassa saataisiin Suomessa aikaan. Nyt meillä on tehty jälleen uusi laki, ja totean heti kärkeen, että

tämä on täysi susi. Se ei tule edistämään kilpailua eikä sen kautta tulla saavuttamaan niitä tavoitteita, mihin sillä pyritään, ts. tavaroiden ja tuotteiden hintojen laskua.

Olen vuoden 1988 lainsäännön jälkeen useita kertoja tehnyt eduskunnassa kyselyn, tehnyt toivomusaloitteita, joista yksi näkyy nyt myös toivomusaloitteena n:o 306/1992 valiokunnan mietinnössä, tehnyt aloitteita ja toivomuksia siitä, että kilpailulainsäädäntöön sijoitettaisiin pykälä, jossa todistelutaakka siirretään viranomaisilta kartellin haitallisuudesta epäillylle yrittäjälle tai yritykselle. Tämä on toki suomalaisen oikeuskäytännön vastaista sikäli, että sekä siviilioikeudessa että rikosoikeudessa käytäntö on päinvastainen. Siviilioikeudessa kantajalla on todistelutaakka, rikosoikeudessa virallisella syyttäjällä tai sillä, joka syyteoikeutta käyttää. Verotuspuolella meillä on — monta kertaa täytyy sanoa: ikävä kyllä — toisin päin. Toisin sanoen verottaja verottaa ja sanoo: Valita ja näytät toisin, jos pystyt. Tämä on tavattoman tehokasta, ja uskon, että verotusta ei tietysti tehokkaasti Suomessa pystyttäisi suorittamaan, jos näin ikävästi ei asia olisi. Se on kuitenkin tehokas muoto.

Valiokunnassa Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän edustajana ed. Jurva on koko lain käsittelyn ajan esittänyt alusta alkaen sitä, että tällainen lainkohta sijoitettaisiin kilpailunrajoituslakiin, lainkohta, joka ed. Jurvan jättämässä vastalauseessa ja myös sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton jättämässä vastalauseessa on 7 a §. Siinä todistelutaakka siirretään nimenomaan viranomaisilta vastapuolelle. Se merkitsee, että se on huomattavan tehokas ja ainoa mahdollisuus kilpailunrajoituslain teholliseen toimintaan ja käyttöön, koska mistään ei löydy sitä tutkijavoimaa, joka varsinaisesti Suomessa käytössä olevassa todistustaakan jakomenetellessä pystyisi osoittamaan kartellien haitalliset piirteet. Kartellithan eivät sellaisinaan ole laittomia, mutta se, että ne aiheuttavat hinnanmuodostushaittaa, tällä lailla pitäisi pyrkiä estämään.

Olen myös ministeri Salolaiselta useita kertoja tässä salissa kysynyt kysymysten yhteydessä sitä, miten hän suhtautuu tällaiseen lainkohtaan, josta nyt olen puhumassa. Toisinaan hän on sanonut, että hän ei ymmärrä minun kysymystäni. Toisinaan hän on sanonut, että siihen asiaan palataan myöhemmin. Koskaan siihen ei ole vielä palattu. Toivottavasti palataan tällä hetkellä, kun ollaan täällä.

Herra puhemies! En jatka pidempään. Totean, että ilman lainkohtaa, joka vastalauseissa ilmenee, 7 a §, tämä laki on susi, se on torso ja se on tehoton. Näin ollen pitää vielä yrittää tässä istunnossa toisessa käsittelyssä saada lainkohta sinne sijoitetuksi. Koska 7 a § sekä ed. Jurvan, joka ei ole paikalla, vastalauseessa että vasemmiston vastalauseessa on saman sisältöinen ja koska vasemmiston vastalause sisältää myös useita muita merkittäviä ja kannatettavia esityksiä, olemme ryhmänä päättäneet luopua ed. Jurvan vastalauseesta ja lähteä tukemaan sosialidemokraattien ja vasemmiston tekemiä esityksiä.

Tästä syystä, herra puhemies, kannatan ed. Korhosen tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos syytetty tai ainakin epäilty joutuu itse todistamaan syyttömyytensä, se on kuitenkin aika omalaatuinen oikeusperiaate. Samalla periaatteellahan, kun poliiseja ja tutkijoita ei ole riittävästi, voitaisiin monissa rikosasioissa vaatia, että rikollisen täytyy todistaa itsensä syyttömäksi, jolloin poliisilla ei ole niin paljon vaivaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi olla puuttumatta ed. Aittoniemen käyttämiin ilmaisuihin, kun en ole päässyt selville, mitä hän tarkoittaa. Eilen illalla ja äskeisessä puheenvuorossaan hän käytti sanaa susi. Asiasyhteystestä voi päätellä, että kysymys olisi kielteisestä asiasta, mutta kun susi on erittäin myönteinen asia, niin tässä lienee kysymys siitä, että ed. Aittoniemellä on toisaalta käsitteen merkityksen ja toisaalta sen nimikkeen kanssa selvä ristiriita. Olisi erittäin hyvä, jos ed. Aittoniemi selvittäisi, mitä hän tarkoittaa sanalla susi tässä yhteydessä. Susihan on erittäin hyvä asia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan heti, että muistan. Kelvottomalla tuotteella tarkoitetaan samaa kuin susi. Se on suomalainen ilmaisu. Ed. Pulliainen ei ole susi siinä mielessä. En minä sellaista tarkoittanut. (Naurua)

Herra puhemies! Vastaan ed. Tiurille: Nyt ei ole oikeudenkäynnistä tässä mielessä. Minä aivan selvästi puheenvuorossani totesin, että suomalaisessa ja länsimaaisessa oikeuskäytännössä sekä rikosasioissa että siviiliasioissa todistelutaakka on kantajalla tai syyttäjällä. Nyt on kysymys kokonaan erilaisesta prosessista. Väi-

tän, että eurooppalaisessa lainsäädännössä, muissa kilpailulainsäädännöissä, on vastaavanlainen pykälä. Meiltä se jätetään pois siitä syystä, että kokoomus ajaa tämän tyyppistä kantaa ja sitä hallituksessa edustava ministeri. Muun muassa keskusta oli kääntymässä 7 a §:n mukaiselle kannalle, mutta hallitusryhmien kuri palautti keskustan jälleen ruotuunsa ja kannattamaan kokoomuksen ehdotusta, jonka johdosta laista tulee susi, mutta ei pulliainen.

Ed. Särkijärvi: Herra puhemies! Kun tämä lakipaketti oli lähetekeskustelussa, esitin muutamia huolestuneita ajatuksia juuri todistustaan rakenteesta.

Se, mitä vasemmiston ja SMP:n vastalauseissa sanotaan, menee itse asiassa vain puolitiehen verrattaessa siihen, mikä tilanne on EY:n kilpailuoikeudessa. Siellä pelkää kilpailunrajoituksen olemassaolon epäily, jopa sen valmistelun epäily, on riittävää, jotta voitaisiin vaatia, että epäilyn kohde puolustautuu ja osoittaa, että ei ole ollut syyllinen edes hankkeen valmisteluun.

On hyvin kuviteltavissa, että esimerkiksi hintakartellia ei suinkaan tehdä kolmena kappaleena ja talleteta yhtä kappaleita julkisen notaarin luokse, vaan se tehdään jossakin pimeässä kabinetissa ja suullisesti, jolloin todistelu on hyvin vaikeata normaalilla suomalaisella periaatteella. Ainoa toimiva mahdollisuus on juuri käännetty todistustaakka. Siitä syystä uskon, että lakia joudutaan muuttamaan, ei sillä tavalla kuin täällä pian tullaan esittämään, vaan menemällä koko matka sinne EY:n kilpailuoikeuteen saakka.

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Nyt kun kaikki puheenvuorot on käytetty, voi todeta, että jos lähtee sutta pakoon, niin voi tulla karhu vastaan. Eikös se ole vanha suomalainen sananlasku?

Mitä tulee käännettyyn todistustaakkaan, niin se voi olla mielekäs sellaisten kilpailunrajoitusten kohdalla, jotka ovat yksiselitteisen selvästi vahingollisia. Niiden käsittelyyn ei kuitenkaan tarvita ... (Ed. Aittoniemi: Ei tarvitse todistaa!) — Ei tarvita käännettyä todistustaakkaa, koska kilpailuviranomainen voi hoitaa asian normaalia interventioimivaltansa käyttäen. — Tähän kuuluu yhtäältä kilpailuviranomaisten selvitystoimivalta ja toisaalta sanktiomekanismi, joita kumpaakin hallituksen esityksessä tehostettaisiin. Erityisesti sen vuoksi, että selkeästi vahingolliset kilpailunrajoitukset kuten kartellit aio-

taan kieltää, on vaikea nähdä asiallista käyttöalaa käännettylle todistustaakalle. Sen sijaan epäselvien ja kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävänä pidettävien rajoitusten kohdalla käännetystä todistustaakasta ei ole hyötyä kilpailuviranomaiselle vaan lähinnä haittaa normaalille yritystoiminnalle. Tässä on vastaus lopulta ed. Aittoniemelle.

Keskustelu on mielestäni ollut hyvä, ja hyvä on, että päästään äänestämään ja saadaan laki kentälle.

Ed. Lipponen: Herra puhemies! Kannatan ed. Korhosen tekemää esitystä siitä, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin mietintöön liittyvän II vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Korhonen ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin II vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy talousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Korhosen ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 68 jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 81. (Koneään. 3)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt talousvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

2 §.

Keskustelu:

Ed. Palohiemmo: Herra puhemies! Ehdotan, että lain 2 §:n 1 momentti kuuluisi siinä muodossa kuin se on esitetty III vastalauseessa, joka sisältää sen ajatuksen, että yksityiset ammatinharjoittajat asetettaisiin samalla tavoin edulli-

seen asemaan kuin palkkatyötä tekevät henkilöt työmarkkinoilla tai maataloustuotteiden alku-
tuotanto.

Ehdotan vielä, että 2 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti siinä muodossa, kuin se on III vastalauseessa, joka sisältää ajatuksen, että tätä lakia ei sovelleta taiteelliseen tai siihen verrattavaan toimintaan, jossa kilpaillaan ensisijaisesti laadulla.

Ehdotan edelleen, että pykälästä äänestetään momenteittain.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Paloheimon tekemää hyvää ehdotusta 1 momentin suhteen. Kannatan lisäksi ed. Paloheimon edellistä vieläkin parempaa ehdotusta uudeksi 2 momentiksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Paloheimo ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Pykälästä äänestetään momenteittain.

Äänestykset ja päätökset:

2 §:n 1 momentti.

Mietintö ”jaa”, ed. Paloheimon ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 83. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 §:n uusi 2 momentti.

Mietintö ”jaa”, ed. Paloheimon ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 18 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 87. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3 §, 1 luvun otsikko, 4 ja 5 § hyväksytään keskustelutta.

6 §.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ehdotan, että 6 § saisi sen sanamuodon, joka on esitetty mietintöön liitettyssä III vastalauseessa. Tämä sisältää ajatuksen, että poikkeukselliseksi katsottaisiin myös ne olosuhteet ja järjestelyt, jotka parantavat ympäristön laatua. Silloin voitaisiin sallia perittävien hintojen tai vastikkeiden suositukset.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Paloheimon erittäin asiallisesti perustelemaa muutosehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Paloheimo ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Paloheimon ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 16 ei-ääntä; poissa 86. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 § hyväksytään keskustelutta.

Uusi 7 a §.

Keskustelu:

Ed. Korhonen: Herra puhemies! Ehdotan, että lakiin lisättäisiin uusi 7 a § II vastalauseessa esitetyssä muodossa.

Ed. Lipponen: Herra puhemies! Kannatan ed. Korhosen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Korhonen ed. Lipposen kannatta-

mana ehdottanut, että lakiin lisättäisiin uusi 7 a § II vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 7 a §:ää, "jaa", ed. Korhosen ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 65 jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 84. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 ja 9 §, 2 luvun otsikko, 10 ja 11 §, 3 luvun otsikko sekä 12—16 § hyväksytään keskustelutta.

Uusi 16 a §.

Keskustelu:

Ed. Korhonen: Herra puhemies! Ehdotan, että hyväksyttäisiin uusi 16 a § II vastalauseen mukaisena.

Ed. Lipponen: Herra puhemies! Kannatan ed. Korhosen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Korhonen ed. Lipposen kannattamana ehdottanut, että lakiin lisättäisiin uusi 16 a § II vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 16 a §:ää, "jaa", ed. Korhosen ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 68 jaa- ja 47 ei-ääntä; poissa 84. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

17 §, 4 luvun otsikko, 18—30 §, 5 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi kilpailuneuvostosta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 163/1991 vp

Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—5 §, 1 luvun otsikko, 6—9 §, 2 luvun otsikko, 10—14 §, 3 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi kilpailuvirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 164/1991 vp

Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 16. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta sekä talletuspankkien toiminnasta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 165/1991 vp

Talousvaliokunnan mietintö n:o 17

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 3 ja 4 §, 14 a luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

toisen lakiehdotuksen 44, 45 ja 47 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Valtioneuvoston kertomus päihdeolojen kehityksestä vuonna 1990

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K 10/1991 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. V. Laukkanen: Herra puhemies! Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1990 sekä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty ja suunniteltu ryhdyttäväksi päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi, on asianomaisten ministerien puheenvuorojen lisäksi innoittanut tähän mennessä 4 kansanedustajan varsinaiseen puheenvuoroon ja sen lisäksi 11 kansanedustajan 29 vastauspuheenvuoroon. Kertomus menee siten lähes läpihuutojuttuna 200 kansanedustajan silmien edestä, tosin edes niitä silmiä ei täällä näy 200:aa paria.

On myönnettävä, että päihdeongelman pysyvyys, laajuus ja vaikeasti ratkaistavuus selittää sitä, että ongelma pyritään mieluummin pitämään tilastoissa kuin tuomaan se kouriintuntuvalla tavalla päätöksentekijöiden vastuulle. Tässä suhteessa myös valtioneuvoston kertomus ei ansaitse erityistä kiitosta, koska se ei riittävän totuudenmukaisesti kuvaa päihdeongelman vakavuutta. Kertomuksen pohjalta on helppo en-

nustaa, että ellei mitään radikaaleja ratkaisuja keksitä, suomalainen alkoholiongelma säilyy entisellään tai korkeintaan pahenee lähitulevaisuudessa.

Herra puhemies! Pidän pelkästään tasapuolisuuden nimissä oikeutettuna tarkastella kokonaisvaltaisesti päihdeongelmaa ja luoda joitakin visioita sen hoitamiseksi. Soveltamalla soveltaen puheeni soveltuu myös huumeiden käyttäjään, vaikka keskitynkään seuraavassa etupäässä alkoholiongelmaan. Aloitan kuvaamalla niitä haittoja, jotka liittyvät päihteiden väärinkäyttöön. Tämän jälkeen käsittelen päihdeongelman haittomahdollisuuksia ja lopuksi ennaltaehkäisyyn mahdollisuuksia.

Alkoholiongelman laajuudesta:

Eräiden arvioiden mukaan Suomessa on yli 300 000 alkoholistia. Kun alkoholistin ympärillä on yleensä useampi henkilö, jotka välillisesti kärsivät alkoholismista, voidaan tästä päätellä, että Suomessa on varovaisestikin arvioiden reilusti yli puoli miljoonaa ihmistä, jotka joutuvat itse tai välillisesti kokemaan alkoholismin kielteiset seuraukset.

Vuosittain yli 1 000 ihmistä kuolee alkoholisairauksien seurauksena. Humalatilasta hukkui vuosittain noin 300 henkilöä. Itsemurhan tehneistä vuosittain lähes 500 on alkoholisteja ja suuri osa itsemurhan tehneistä on ollut humalassa. Rattijuoppoja kuolee vuosittain lähes 100. Joka vuosi menehtyy siten vähintään 2 000 henkilöä alkoholismin tai voimakkaan humalan seurauksena.

Alkoholisairauksien hoito ilmaisee myös havainnollisella tavalla, kuinka suuresta yhteiskunnallisesta ongelmasta on kysymys. Hoitopäiviä sairaaloissa ja erilaisissa laitoksissa oli vuonna 1990 427 000. Jos yhden hoitopäivän hinnaksi lasketaan esimerkiksi 600 markkaa, ovat vuotuiset kustannukset yli 256 miljoonaa markkaa. Tämän lisäksi hoitokäyntejä erilaisilla klinikoilla on ollut yli 300 000. Jos yhden hoitokäynnin hinnaksi arvioitaisiin esimerkiksi 100 markkaa, olisivat kustannukset 30 miljoonaa markkaa.

Alkoholin vaikutus rikollisuuteen on myös huomattava. Alkoholin vaikutuksen alaisena tehdään vuodessa noin 100 tappoa, 1 700 törkeää pahoinpitelyä, 9 300 pahoinpitelyä ja 1 000 lievää pahoinpitelyä.

Tieliikenteessä rattijuopumustapauksia on vuosittain noin 30 000. Rattijuoppoja tai sivullisia kuolee liikenneonnettomuuksissa vuosittain noin 150. Luvut antavat suorastaan liian kauniin kuvan todellisuudesta, koska piilorikollisuutta

esimerkiksi rattijuopumuksissa ja pahoinpitelyrikkoksissa on varsin paljon. Alkoholi vaikuttaa myös monien muiden rikosten kuten omaisuusrikosten tekemiseen.

Vuosittain työkyvyttömyyseläkkeelle joutuu yli 2 000 henkilöä alkoholisairauden ollessa pääsairautena ja yli 4 000 henkilön työkyvyttömyyseläkkeen toissijainen peruste on alkoholismi. Alkoholin takia on arvioitu Suomessa menetettävän vuosittain noin 10 miljoonaa työpäivää. Alkoholin osuus työtapaturmien syistä on noin 20 prosenttia.

Herra puhemies! Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että alkoholi aiheuttaa suunnatonta kurjuutta ja hätää, mutta tämän hädän osalta ei ole olemassa mitään toimivia haittamittareita. Myöskään taloudellisten vahinkojen suuruutta on vaikea arvioida, mutta epäilemättä alkoholi-ongelmat pitkällä aikavälillä aiheuttavat vähintäänkin yhtä suuret kustannukset kuin alkoholin myynnistä saatavat tuotot, joten kustannuksiksi voidaan arvioida noin 12 miljardia markkaa vuodessa.

Herra puhemies! On varsin oikeutettua edellä esitetyn perusteella todeta, että hyvinvointiyhteiskunnaksi nimitetyn Suomen todellisen hyvinvoinnin kannalta erittäin merkittävässä asemassa on tuloksellinen alkoholipolitiikka. Tässä on kuitenkin mielestäni epäonnistuttu vuosikymmenien ajan todella vakavin seurauksin. Onkin aika tarkastella epäonnistumisen syitä ja joitakin ratkaisuvaihtoehtoja.

Alkoholistien hoidosta:

Suomalaisen alkoholipolitiikan perusta on aikojen myötä huipentunut lähes absoluuttisen yksilön tahdonvapauden korostamiseen. Riippumatta alkoholismien vakavuudesta ja usein varsin akuuteistakin seurauksista on Suomessa ratkaiseva merkitys annettu yksilön vapaudelle päättää omasta elämästään ja elämäntyylistään. Ajatuskin pakkohoidosta on ollut vastenmielinen suurille puolueille. Jos ratkaisua pidetään epäonnistuneena, vastuussa ovat kaikki suuret puolueet, joilla olisi ollut tosiasiallinen valta päättää asioista menneinä vuosikymmeninä.

Kukaan ei tietenkään kiistä, etteikö vapaus päättää elämästään ole tärkeä oikeus. Juuri tältä yksinkertaiselta pohjalta voidaan ymmärtää kielteinen suhtautuminen kaikenlaiseen pakkohoitoon. Asialla on myös kääntöpuolensa. Voidaan nimittäin perustellusti kysyä, onko alkoholista tai huumeriippuvuuden alaisella henkilöllä vapaata tahtoa. Vastaukseni on yksiselitteisesti kielteinen. (Hälinää) — Arvoisa puhemies! En

uskoisi, että puheeni on niin huvittava, että kansanedustajat suorastaan tirskevat.

Toinen varapuhemies: Ei saa häiritä puhujaa!

P u h u j a : Vastaukseni on yksiselitteisesti kielteinen. Koska alkoholismien ja huumeriippuvuuden keskeisin sisältö on juuri psyykkis-fyysisessä pakossa alkoholin tai huumeiden käyttämiseen, ei näin ollen voida puhua henkilön vapaudesta juoda tai käyttää huumeita.

Vaikka kaikenlainen pakon vastustaminen on ollut suorastaan leimallista kaikille suurpuoluille, aivan ortodoksia ei ole kuitenkaan oltu, koska vuoden 1987 alussa voimaan astuneen päihdehuoltolain nojalla voidaan käyttäjä määrätä viideksi päiväksi hoitoon vastoin tahtoaan. Laki on tältä osin lähes kuollut kirjain, koska päihdehuoltolain ensimmäisenä vuonna tahdosta riippumattomaan hoitoon määrättiin 30, vuonna 1988 22 ja vuonna 1989 vain 9 henkilöä. Mielenkiintoista on myös se, ettei yksikään näinä vuosina hoitoon määrätty ollut huumeiden väärinkäyttäjää. Voidaan siis havaita, ettei edes vähäenkään lain sallima apu toteudu lakia soveltavien viranomaisten asenteiden vuoksi.

Herra puhemies! Toinen syy lain soveltamatta jättämiseen on se, ettei näin lyhytaikainen tahdonvastainen hoito ole mielekästä. Päihdehuoltolain mukainen hoitomalli on täysin epäonnistunut alkoholistien hoidon kannalta, koska viiden päivän hoito ei tuota ratkaisua päihdeongelmaan. Tekopyhän ja hurskastelevan lainsäädännön vuoksi on ajaututtu edellä mainittuihin hoitopäivälukuihin eli yli 400 000 hoitopäivään vuodessa. Kuitenkaan näyttöä siitä, että mainittu 400 000 hoitopäivää olisivat tuoneet pysyvää apua alkoholisteille, ei ole.

On kiistaton tosiasia, että hoidettavan vapaaehtoisuuteen perustuva hoitotyö on tavattoman tehotonta. Syyt eivät ole kuitenkaan hoidon tasossa sinänsä vaan siinä, että riippuvuus alkoholista tai huumeista on niin vahva, ettei potilaalla yksinkertaisesti ole tarvittavia henkisiä voimavaroja irrottautua siitä. Näin parhaallakin tahdolla aloitetut hoidot keskeytyvät yleensä vaikeimpina hetkinä, puhumattakaan niistä tapauksista, joissa hoidon alkuperäisenkin tarkoituksen on yksinkertaisesti fyysinen kuntoutuminen juomisen jatkamisen mahdollistamiseksi.

Herra puhemies! Tässä yhteydessä pidän aiheellisenä erään sinänsä varsin masentavan toiseikan esiin tuomista liittyen suomalaisen yhteis-

kunnan kyvyttömyyteen ratkaista alkoholiongelmia. Nimittäin alkoholin vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten osalta on täysin poikkeuksen sääntö, että riippumatta humalatilan vahvuudesta henkilö tuomitaan aina rangaistukseen tekemästään rikoksesta. Oikeuskäytäntö loukkaa kuitenkin varsin vakavalla tavalla rikosoikeuden syyllisyyisperiaattia. Rangaistavuuden ehdottomana edellytyksenä on nimittäin henkilön syyntakeisuus, jolla tarkoitetaan henkilön kykyä ymmärtää tekonsa väärä ja toimia normin mukaisesti. Erittäin voimakkaan humalatilan vallitessa tekijältä puuttuu tällainen kyky. Sen vuoksi esimerkiksi Saksan liittotasavallassa vahva humalatila poistaa tekijän syyntakeisuuden eikä henkilöä tuomita rangaistukseen tekemästään teosta. Suomessakin pitäisi rehellisesti myöntää, että ainoa oikeudenmukainen kieltä voisi olla itsensä vahva humalluttaminen, koska mikäli tämä on sallittua, niin kuin se nykyisin on, on lähes kohtuutonta tuomita henkilöä niistä teoista rangaistukseen, jotka hän tällaisessa vastuuttomassa tilassa tekee.

Edellä esitetyn perusteella katson, että tahdonvastainen hoito pitäisi toteuttaa välttämättä Suomessa nykyistä laajemmin. Erityisen tärkeää tämä on huumausaineiden käyttäjien kohdalla. Huumausaineiden käytön osalta huumeriippuvuus on erittäin luja. Käyttäjän elämä on kokonaisuudessaan ajautunut yleensä vuosia kestäneen käytön jälkeen niin totaaliseen sosiaalisen elämän paistioon, että vasta pitkäaikaiset hoito- ja kuntoutustoimenpiteet mahdollistavat pysyvän irtaantumisen huumeiden käytöstä.

Harkittaessa tahdonvastaisen hoidon toteuttamistapoja on valittavissa useita eri malleja. Lievin malli perustuu ns. sitovaan hoitosuostumukseen, jossa käyttäjä hoitolaitokseen tullessaan sitoutuu siihen, että hänet voidaan pitää vastoin tahtoaankin tietyn määräajan hoidossa. Näin käyttäjä voi vakaasti harkinnan perusteella antaa etusijan todelliselle tahdolleen tilanteessa, jossa toinen vaihtoehto on jo ehkä parikin kuukautta kestäneen hoidon katkeaminen enemmän tai vähemmän momentaanisen ns. heikon hetken vuoksi. Maksimihoitoaika voisi olla esimerkiksi kuusi kuukautta Tanskassa suunnitellulla tavalla. Vastaava Norjan suunnittelema malli sisältäisi mahdollisuuden estää kolmen viikon ajan hoidosta poistuminen hoitosuostumuksen perusteella. Herra puhemies! Pidän ilmeisenä, että edellä kuvatun lievemmän tahdonvastaisen hoidon version pitäisi tyydyttää tiukimpiakin pakohoidon vastustajia, koska tässä mallissa hoito

itse asiassa tapahtuu henkilön todellisen tahdon mukaan.

Toisena mallina voidaan ajatella Ruotsin ns. sopimushoitomallia vaihtoehtona vankeusrangaistukselle. Siinä henkilö voi sovittaa vankeusrangaistuksen sitoutumalla tietyn pituiseen hoitoon. Hoidon keskeyttäminen on aina mahdollista, joskin sillä kielteisellä seurauksella, että henkilö joutuu sovittamaan jäljellä olevan ajan vankilassa. Ruotsin kokemukset ovat olleet varsin myönteiset koskien erityisesti huumeiden väärinkäyttäjiiä. Selvää onkin, että huumeriippuvuuteen syyllistyneen tuomitseminen vankilaan huumerikosten vuoksi perustuu pelkästään yhteiskunnan kyvyttömyyteen myöntää rikollisuuden todelliset syyt, koska luja huumeriippuvuus käytännössä pakottaa henkilön tekemään rikoksia huumeiden rahoittamiseksi.

Toinen keskeinen soveltamisala olisi luonnollisesti rattijuopot. Kun tiedämme, että lähes puolet toistuvasti rattijuopumukseen syyllistyneistä on alkoholisteja, on kerta kaikkiaan kestäväntä, että näissäkin tapauksissa henkilö passitetaan aina kärsimään vankeusrangaistustaan ilman, että hän voisi valita määräaikaista hoitoa.

Ruotsin mallin mukainen sopimushoitjärjestelmä pitäisi pikaisesti toteuttaa myös Suomessa. Näkymät ovat tosin tältä osin synkät, koska vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja K. J. Lång kertoi juuri tänään lakivaliokunnassa asiantuntijana omana näkemyksenään, että tulevaisuudessa ainoa paikka, jossa alkoholisteja tullaan hoitamaan tahdonvastaisesti, tulee olemaan vankila.

Kun alkoholistien leimaamista on aina paheksuttu, on kerta kaikkiaan käsittämätöntä, että samanaikaisesti suunnitellaan tahdonvastaisen hoitopaikan sijainniksi vankilaa, varsinkin kun varsin useissa tapauksissa alkoholismi on tosiasiallisesti poistanut henkilöltä kyvyn normin mukaiseen käyttäytymiseen, jolloin edes edellytyksiä vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ei mielestäni ole.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että edellisen eduskunnan aikana toteutettiin rikoslain voimaannpanoasetuksen 15 a §:n uudistaminen, joka sisältönsä puolesta voitaisiin ristiä suomalaisiksi sopimushoitomalliksi. Uusittu pykälä hän sallii virallisen syyttäjän jättää syytteen ajamatta, jos oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä tarkoituksettomana ottaen huomioon mm. sosiaali- ja terveydenhuollon toimet.

Ensi näkemältä säännös vaikuttaa hyvältä. Se on kuitenkin täydellinen fiasko siitä yksinkertai-

sesta syystä, ettei kukaan itseään kunnioittava virallinen syyttäjä jätä syytettä nostamatta vain sen takia, että henkilö ilmoittaa lähtevänsä hoitolaitokseen, koska tiedetään, että tämä henkilö voi palata sieltä jo seuraavana päivänä takaisin. Lainsäätäjän kaunis ajatus on siten täysin epärealistinen ja osoittaa ymmärtämättömyyttä sitä inhimillisen elämän tarvetta kohtaan, mihin Ruotsin mallin mukaista sopimushoitoa tarvittaisiin.

Kaikkein tyylipuhtain malli olisi tahdonvastainen hoito pelkästään henkeä tai terveyttä vaarantavan alkoholin tai huumeiden käyttöön perusteella. Tässä suhteessa huumeiden käyttö muodostaa oman lukunsa.

Toimin itse Vapaaksi Huumeista ry:n puheenjohtajana, ja vuosia sitten yhdistyksemme keräsi yhdessä Irti Huumeista ry:n kanssa yli 40 000 nimen kansalaisadressin, jossa vaadittiin tahdonvastaista hoitoa erityisesti nuorille huumeiden käyttäjille viimeisenä keinona heitä uhkaavan vakavan hengen tai terveyden vaaran torjumiseksi. Voin vakuuttaa, että siihenastisen elämäni yksi merkittävimmistä hetkistä oli päästä tänne eduskuntaan lähetystöjen vastaanottotilaan sanotun adressin kanssa ja kuunnella lähes yksimielistä tukea tahdonvastaisen hoitolainsäädännön aikaansaamiselle. Nyt kun vuosia on kulunut, on tajuntaani iskenyt väistämättä se epämiellyttävä ymmärrys, että kauniit lupaukset eivät ole vuosienkaan aikana vienneet itse asiaa piiruakaan eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Tahdonvastaisen hoitolainsäädännön puuttuminen huumeiden käyttäjien osalta on varsin vakava puute. En ole kuitenkaan havainnut mitään toivon merkkejä suomalaisessa yhteiskunnassa tältä osin, vaikka samanaikaisesti Ruotsin lainsäädäntö on jo vuosia sitten hyväksynyt tahdonvastaisen hoidon mahdollistavan lainsäädännön ja tulokset ovat osoittautuneet varsin hyviksi.

On syytä painottaa, että tahdonvastaisen hoidon onnistumisen keskeinen kriteeri on kysymys hoidon tasokkuudesta. Ei kerta kaikkiaan voida ajatella, että huumeiden käyttäjä voitaisiin pakokuntouttaa antamalla hänelle saksen ja paperia käteen. Hoidon täytyy olla erittäin motivoivaa ja kokonaisvaltaista. Parhaimmillaan Ruotsin tulokset ovat erittäin hyviä, ja esimerkiksi Hassela-kollektiivin tulokset ovat varsin vakuuttavia. Onkin ollut melko masentavaa kuulla täällä Suomessa itseään asiantuntijoiksi nimittävien henkilöiden sanovan, ettei tahdonvastainen hoito voi tuottaa tuloksia. Ruotsissa

korkeatasoinen hoito on johtanut siihen, että nuorten vastustus hoitoa kohtaan on loppunut yleensä jo ensimmäisen tai viimeistään toisen hoitokuukauden jälkeen.

Arvoisa puhemies! Olen edellä pyrkinyt osoittamaan, että merkittävien tulosten saaminen nykyiseen alkoholi- ja huumeongelmaan edellyttäisi välttämättä riittävän pitkäaikaisen ja korkeatasoisen tahdonvastaisen hoidon toteuttamista. Mikäli tällaista lainsäädäntöä ei luoda, olisi oikeudenmukaista syyttää päättäjiä niistä ihmishenkien menetyksistä, jotka tämän lainsäädännön avulla voitaisiin välttää. Pidän nimittäin varmana, että eduskunnalla olisi kansan enemmistön tuki tässä kysymyksessä ainakin huumeiden käyttäjien kohdalla.

Arvoisa puhemies! Koska ymmärrän, että puheeni kaikella todennäköisyydellä jää vaille vaikutusta lainsäädäntöön, haluan vielä lopuksi käsitellä mahdollisuutta, joka radikaalilla tavalla toisi apua alkoholiongelmaan ilman lainsäädäntöön perustuvaa pakkoa.

Alkoholin ja huumeiden väärinkäytölle on olemassa aina jokin syy. Siten näiden todellisten syiden löytäminen luo tärkeän perustan ongelmien ratkaisulle. Itse uskon, että suurin syy päihdeongelmiin on elämän tarkoituksettomuuden kokeminen. Tämä ajattelu perustuu Victor Franklin eksistentiaalipsykologiaan. Jos ihmisellä ei ole todellista tarkoitusta elämässään, hän hakee erilaisia ratkaisuja, jotka lievittävät hänen ahdistustaan tai antavat nautintoa elämään, ja alkoholi on epäilemättä yleisin keino.

Elämän tarkoituksettomuus on nyky-yhteiskuntamme syvin ongelma. Ihminen on huolissaan tulevaisuudesta, eikä ympäröivä yhteiskunta kerro hänelle, mistä hän on tullut, minne hän menee ja miksi hän ylipäätään elää. Joskus vastausta on pyrkinyt antamaan kommunismi, ja nykyisin materialismi ja hedonismi ovat vallitsevia ismejä. Kuitenkin parhainakin elintasovuosina ihmiset ovat syvällä sisimmässään kokeneet, kuinka kirjaimellisesti ovat totta Raamatun sanat siitä, ettei ihminen elä ainoastaan leivästä.

Arvoisa puhemies! Käsitellen vielä hieman kysymystä elämän tarkoituksesta, koska sen löytämisen myötä saadaan parhain vastaus myös alkoholiongelmaan.

Raamattu, jonka perustalle koko suomalainen yhteiskunta on rakennettu, kertoo yksiselitteisellä tavalla, että jokaisen ihmisen elämän ensisijainen tarkoitus on Jumalan henkilökohtaisessa kohtaamisessa ja Jumalan tahdon toteutta-

misessa. Jumalan henkilökohtainen kohtaaminen antaa ihmiselle voiman vapautua kaikesta siitä, mikä häntä orjuuttaa.

On tärkeätä painottaa tässä yhteydessä, että Raamatun mukaan kaikki on luvallista, mutta minkään ei saisi antaa itseään orjuuttaa. Näin alkoholiongelman todellinen ratkaisu ei perustu kieltoihin ja käskyihin vaan siihen, että Jumalan henkilökohtaisesti kohdannut ihminen kokee elämänsä niin rikkaaksi ja täysipainoiseksi, että hän ei joko käytä lainkaan alkoholia tai vain niin vähäisessä määrin, ettei siitä ole minkäänlaisia haittavaikutuksia. Elävä usko antaa ihmiselle myös kyvyn itsensä ilmaisemiseen avoimesti ja rehellisesti myös ongelmien ja vaikeuksien keskellä ilman alkoholin apua.

Raamatun mukaan kristityn ihmisen tehtävä on hajottaa maahan järjen päätelmät ja jokainen varustus, joka on nostettu Jumalan tunteista vastaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa on viime vuosikymmeninä tehokkaasti rakennettu näitä esteitä. Maallistuminen onkin levinnyt erityisen voimakkaana. Suurimman vastuun kantavat kaikki kristityiksi tunnustautuvat ihmiset. Erät vanha munkki sanoikin jo keskiajalla, ettei yhteiskunta olisi niin huono, jos kristityt olisivat parempia. Nykyisen maallistumiskehityksen vuoksi elävä kristillinen usko on hyvin pitkälle vaihtunut tekopyhiin ja muutokristillisiin kulissemiin vailla uudesti luovaa voimaa. Seuraukset ovat olleet suunnattoman vakavat.

Päättänkin puheeni toteamalla, että Suomen kohtalonkysymys on se, milloin ja missä laajuudessa Suomi saa kokea väkevän hengellisen herätyksen. Tämän herätyksen täytyy alkaa kristityiksi tunnustautuvista ihmisistä, jotta uskosta osattomat voisivat nähdä, kuinka totta Raamatun kirjoitukset ovat tänäkin päivänä.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkasen puheen alkuvaiheessa, hänen pitkään luetellessaan vain tilastoja, luulinkin että hän päätyy esittämään kieltolakia, mutta hän esittikin pakkohoittoa. Olen erittäin pahoillani siitä, että hän näki pääasiallisena keinona pakkohoidon eli vapaudenriiston, joka myös on ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussäädösten ja -käsitteiden kanssa.

Hänen puheenvuoronsa oli myös pitkälle tekopyhää siltä osin, että on turha puhua hoidon kehittämisestä tänä päivänä, kun olemassa olevia hoitomuotoja ei kyetä toteuttamaan, koska

hallitus on vähentänyt hoitolaitosten mahdollisuuksia toimia ja kunnat ovat myös taloudellisissa vaikeuksissa jättäneet päihteiden väärinkäyttäjät ilman hoitoa. Tämä tapahtuu täysin hallituksen tiedostaen ed. Laukkasen ryhmittymän ollessa hallitustoiminnan mukana. Kaiken takana on todella raha.

Kun ed. Laukkanen puhui syistä, saattaa olla, että jumalattomuus on eräs syy alkoholismiin, mutta kyllä käytännön työssä olen todennut, että suurempana syynä ovat työttömyys, taloudelliset vaikeudet, asuntovaikeudet, palvelujen saatavuuden heikentyminen, jotka aiheuttavat perheongelmia, jotka herkistävät alkoholin ja huumeiden väärinkäyttöön. Tätä tietä on kristillinen liitto muiden hallitusryhmittymien kanssa tässä maassa toteuttamassa. Kyllä siitä on Herra kaukana.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin väite siitä, että kansainväliset sopimukset estäisivät inhimillisen ja humanin ihmiselämän pelastamisen, on silkkaa roskaa. En pidä siitä, että täällä väitetään suoranaisia valheellisia asioita.

Ed. Puisto, kysymys on vain siitä, että vaikean huumeiden käyttäjän kohdalla on suunnilleen kolme neljä vaihtoehtoa: Joko hän joutuu vankilaan, hän joutuu mielisairaalaan tai hänet vietään ruumishuoneelle, ellei häntä hoideta vastoin tahtoaankin muutaman kuukauden ajan. On todella kaunista, ed. Puisto, puhua tästä kauniista puolesta, että vastustamme pakkohoittoa. Mutta on todella rumaa salata se, että nämä ihmiset ajautuvat mielisairaalaan, vankilaan tai ruumishuoneelle, ellei heitä todella auteta, koska heillä itsellään, vaikka heillä on halu päästä irti, ei ole voimaa. Sen takia on välttämätöntä tällainen korkeatasoinen hoitolainsäädäntö, joka esimerkiksi Ruotsissa varmasti sosialidemokraattien toimesta osaltaan on toiminut ja toimii edelleenkin hyvänä ratkaisuna.

Mitä vielä tulee siihen, että esittäisin tahdonvastaista hoitoa päälimmäisenä keinona, ed. Puisto, minä edustan hengellisen herätyksen kaikkivoipaisuutta. Vasta kun tämä ei ikään kuin kelpaa vaihtoehdoksi, täytyy puhua tahdonvastaisesta hoidosta.

Totta on myös se, että perheongelmat herkistävät. Moni asia herkistää, tämä yhteiskunta kokonaisuutena herkistää suorastaan liikuttavalla tavalla alkoholin käyttöön, mutta juuri siinäkin suhteessa kasvatuksella olisi ratkaisevan tärkeä merkitys.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ed. V. Laukkaselle, että on turha kiistellä pitempään pakkohoidon tai vapaaehtoishoidon merkityksestä, kun oleellinen kysymys on se, että tällä hetkellä kunnat ja valtiovalta eivät osoita enää varoja riittävästi kumpaankaan hoitomuotoon, vaan päihteiden väärinkäyttäjät ovat jääneet ilman hoitoa. Ole-massa oleviin hoitolaitoksiimme, joihin hakeutu-villa olisi motiivia hoitoon, ei pääse hoitoon, koska kunnat eivät anna maksusitoumuksia. Tämä on tämän päivän totuus.

Ed. H i l t u n e n: Arvoisa herra puhemies! Käsitteltävänä oleva kertomus on mielestäni hy-vin merkittävä ja ajankohtainen, vaikka kerto-mus kuvaakin vuoden 90 tilannetta. Aiheen tulisi pysähdyttää meidät keskustelemaan yhteiskun-tamme tämän päivän ehkä suurimmasta ongel-masta. Oikeutetusti valiokunta mietinnössään pitää tärkeänä, että kertomuksen antamista no-peutetaan siten, että kertomus tulee jo seuraava-na vuonna keväällä käsittelyyn.

Vaikka kertomuksesta käykin ilmi, että alko-holin kulutus on kääntynyt laskuun ja tämä on myönteistä, on alkoholin väärinkäyttö edelleen suuri ongelma. Erilaisten päihteiden ja huumei-den käyttö on lisääntymässä, ja mikä huolestut-tavinta, ongelma on erittäin vakava nuorten ja lasten kohdalla. Huumeita on saatavissa yhä laajemmin. Sen lisäksi, että niitä on aiemmin tullut maahamme lähinnä lännestä, on nyt avau-tunut itäraja uutena huumetienä. Uuden tilan-teen on herätettävä meidät pohtimaan ehkäise-vän ja hoitotyön lisäksi eri järjestelmien kuten tulli- ja poliisilaitoksen toimivuutta ja riittäviä resursseja mutta myös valmiutta nopeampaan reagointiin tarvittavien uudistusten saamiseksi. Tarkoitin resurssien uudelleen kohdentamista ja mm. koulutuskysymyksiä.

Nuorten ja lasten humalahakuinen juominen on Alkon tekemien tutkimusten mukaan lisään-tyntyt kaikesta valistuksesta huolimatta. Yksi-kään vastuunkantaja, vallankäyttäjä, ei saisi mielestäni suhtautua välinpitämättömästi ja vä-hätellen alkoholin ja huumeiden käytön seura-uksiin ja lisääntyviin kustannuksiin eri hallin-nonalloilla.

Kulttuurissamme vallitsevaa asennoitumista alkoholiin ja alkoholin kulutukseen tulisi pikai-sesti tarkistaa. En voi olla kysymättä, miksi alkoholiongelmaista halveksitaan samalla, kun reipastakin juomista ihaillaan ja rohkealla juo-misella kerskaillaan. Tällainen kaksinaismoraa-

linen suhtautuminen on julmaa, vastuutonta ja yhteiskunnalle kallista. Nyt jos koskaan on näh-tävä ennaltaehkäisevän työn merkitys, jota myös sosiaalivaliokunta mietinnössään korosti.

Haluaisin nähdä myös sen, että valistuksessa ja päihdeongelmaisten hoidossa uskallettaisiin korostaa ei vain kohtuujoumista vaan täysraitti-utta ja kokonaisvaltaisesti terveitä elämäntapo-ja. Valistuksen tulee olla rehellistä ja asiallista, kuten valiokunta mietinnössään myös toteaa. Mielestäni rehellistä on se, että niin nuorille kuin vanhemmillekin mahdollistetaan terve, koko-naisvaltainen elämänhallinta, jolloin ei voi olla puhumatta perheen ja kodin sekä ihmissuhteiden merkityksestä.

Elämän tarkoituksen löytyminen on myös avainkysymys. Tällöin ei pidä vähätellä esimer-kiksi henkilökohtaisen hengellisen herätyksen tai uskon kautta avun saamista alkoholi- tai huume-ongelmaan.

Uusia tapoja tehdä valistustyötä on etsittävä rohkeasti ja annettava riittävästi tukea erilaisille vapaaehtoisille kansalaisjärjestöille ja yksityisil-le, jotka toimivat terveeltä pohjalta. Monesti juuri nämä tahot ovat esimerkiksi koulujen valis-tustyössä parhaiten herättäneet nuoria ajattele-maan ja niin saaneet aikaan parhaita tuloksellisia vaikutuksia nuorten ajattelussa.

Istuvan hallituksen hallitusohjelmassa on kappale, jossa todetaan: "Kansalaisten terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistetään panosta-malla ennalta ehkäisevään toimintaan. Omais- ja lähimmäistyötä sekä sosiaali- ja terveydenhuol-toalan kansalaisjärjestöjen toimintaa tuetaan. Alkoholin käyttöä erityisesti lasten ja nuorten osalta pyritään vähentämään."

Ennalta ehkäisevästä työstä vastaava ministe-ri Kankaanniemi on aloittanut työn ehkäisevien työmuotojen kehittämiseksi, ja se on todella tärkeää tällä alueella. Siihen onkin voimakkaasti panostettava ja työtä kiirehdittävä. Tänä aikana, jolloin erityisesti monet nuoret kärsivät oman työttömyyden ja/tai perheessä olevien vaikeuksi-en vuoksi ja ovat siten erityisen alttiita värien elämäntapojen omaksumiselle, olisi mitä kiirei-simmin toimeenpantava ajanmukaisempia työ-tapoja päihteiden käytön lisääntymisen estämi-seksi. Jokaisen päihderiippuvuuteen joutuvan nuoren elämä on yhteiskunnalle lottovoiton ko-koinen lasku ja liian kallis menetys erityisesti nuorelle itselleen ja hänen läheisilleen.

Arvoisa puhemies! Todellinen haaste yhteis-kunnalle on hoidon ja kuntoutuksen sekä erilaisten tarvittavien palveluiden riittävä järjestämi-

nen päihdeongelmallisille ja alkoholisairauksista kärsiville. Keskusteltaessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden leikkauksista ja supistuksista tulee mielestäni ottaa vakavasti huomioon se, että säästö näissä peruspalveluissa voi tulla yhteiskunnalle hyvinkin kalliiksi tehohoidon tai sairaalahoidon kustannuksina. Alkoholien kuluutus, haittavaikutukset, tulot ja kustannukset on saatava kokonaisvaltaiseen ja rinnakkaiseen tarkasteluun ja tilastointiin. Tarvitaan uudelleenarviointia ja lisää puolueetonta tutkimus- ja kehittämistyötä.

Tulevaan valtionosuusuudistukseen pitää saada jokin kanava, joka pysähdyttää ja pakottaa kuntien päättäjät näkemään ennalta ehkäisevän työn ja kaiken hoidon merkityksen ihmisten hyvinvoinnille. Vaikka niihin panostaminen näyttäisikin syvemmin ajattelematta tuottamattomalta ja ensisijaiselta säästökohteelta, koituu se kuitenkin merkittäväällä tavalla paitsi henkiseksi myös taloudelliseksi voitoksi.

Niin sanotut vapaat markkinavoimat eivät saa olla tulevaisuuden ainoa visio. Mitä paremmin yhteiskunnassa pystytään huolehtimaan heikommassa asemassa olevista yksilöistä, sitä paremmin yhteiskunta kokonaisuudessaan voi. Nyt on aika käydä syvällistä keskustelua päätösten eettisistä vaikutuksista, siitä miten ne parhaiten palvelevat ihmisarvon kunnioittamista ja elämän suojelua.

Arvoisa puhemies! Euroopan yhdentymiskehitys, Eta ja mahdollinen EY-jäsenyys luovat uhhia mutta myös haasteita nykyiselle alkoholipolitiikallamme. Alkoholipolitiikan keskieu-rooppalaistamisesta innostuneet, jopa eräät johtavat poliitikot ovat jo hyvissä ajoin ennen ainoankaan Eta-direktiivin hyväksymistä vaatineet alkoholipolitiikkamme liberalisoimista ja erottamista sosiaali- ja terveystoiminnasta kytkenästä. On mm. ehdotettu alkoholiasioiden siirtämistä sosiaali- ja terveystoiministeriön alaisuudesta osaksi normaalia elinkeinotoimintaa kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen. Ehdotus on mielestäni kummallinen, koska sosiaali- ja terveystoiministeriö kuitenkin vastaa sairauksista ja maksaa ne haitat, joita alkoholi aiheuttaa. Kysynkin: Pyritäänkö näin häivyttämään totuus alkoholien käytön haitoista ja niiden kytkeytymisestä sosiaali- ja terveystoimintaan?

Mielestäni meidän ei tulisi Etan tulonkaan myötä tehdä nopeita ja hätäkoituvia alkoholipolitiikan perusperiaatteiden muutoksia. Meidän ei tule olla yliherkkiä keskieu-rooppalaiselle käy-

tännölle suuntautuessamme Eurooppaan varsinkin, kun yleinen eurooppalainen suuntaus on juuri päinvastainen. On olemassa jo selviä merkkejä siitä, että mm. Ranskassa on alettu tiedottaa ja tunnustaa korrelaatio terveyden ja kuluksen välillä. Siksi olisi ajasta jälkeen jääneen puuhaa nyt Suomessa lähteä muuttamaan alkoholipolitiikan peruslinjaa sellaiseksi, mikä muualla Euroopassa on huonoksi havaittu ja josta ollaan luopumassa. Miksi ihailisimme keskieu-rooppalaista alkoholipolitiikan mallia, kun he näkevät jo pohjoismaisen mallin, jossa alkoholipolitiikka on osa sosiaali- ja terveystoimintaa, paremmaksi? Meillä on jotakin vietävää Eurooppaan, ei ainoastaan sieltä tuotavaa.

Integraation tuomia haasteita tutkiakseen ministeri Kankaanniemi on maaliskuussa asettanut työryhmän pohtimaan alkoholilainsäädännön kokonaisuudistusta. Tässä yhteydessä voi toivoa työryhmän työlle tuloksellisuutta ja julkisuutta, jotta se voisi omalta osaltaan laajentaa kipeästi tarvittavaa alkoholi- ja terveystoimintaa keskustelua.

Arvoisa puhemies! Kuten jo aiemmin painotin, suomalainen alkoholijärjestelmä on varsin hyvä. Siitä voidaan ottaa mallia muuallakin. Järjestelmän vahvuus on sen kytkeytyminen sosiaali- ja terveystoimintaan. Heikkoutena on mielestäni kuitenkin se, ettei ehkäisevää näkökulmaa ole saatu riittävästi painotettua. Sillä ei ole riittävä painoarvoa. Tulevassa kokonaisuudistuksessa tuleekin panostaa tämän heikkouden poistamiseen. Kova markkina-ajattelu ei saa syrjäyttää inhimillisiä arvoja ja elämän suojelua, saati johtaa mm. tällä palvelualalla potilaiden valikoimiseen väärien kustannusperiaatteiden mukaan.

Ministeri K a n k a a n n i e m i : Herra puhemies! Käsittelyssä on päihdeolojen kehityksestä kertova kertomus vuodelta 90 ja siitä laadittu sosiaali- ja terveystoimintakomitean mietintö. Tässä yhteydessä olisi, sanon että olisi, ollut hyvä mahdollisuus käydä vähän laajempaa keskustelua alkoholi- ja päihdeolokehityksestä siksi, että elämme hyvin tärkeää aikaa, tärkeää hetkeä suomalaisessa yhteiskunnassa, nimenomaan niissäkin puheenvuoroissa, joita edellä on käytetty, mainittujen integraatiokehitysnäkymien johdosta.

Nyt on käsittelyssä kuitenkin mennyt aika ja kertomus. Sen osalta vielä lopuksi joitakin huomioita, jotka ovat lähinnä valiokunnan mietintöön otettuihin lausumiin kohdistuvia.

Ensinnäkin totean, että tämän eduskunnan käsittelyssä ensimmäisen kerran ollut kertomus oli nyt myös ensimmäisen kerran sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä. Siinä mielessä hyvin mielenkiintoista oli ottaa käteen tuo mietintö, joka on sekä sosiaali- että terveyspoliittiselta puolelta toivon mukaan läpi käyty, ja myös muita näkökulmia toivon mukaan siihen on pyritty löytämään. Miellähän on paineita, niin kuin ed. Hiltunen juuri totesi, saada siirrettyä alkoholipoliitikka ja alkoholiasiat kauppapolitiikaksi tai ehkä joiltakin osin maatalouspolitiikaksi, kuten on Manner-Euroopassa yleensä. Tällä hetkellä, niin kuin Pohjoismaissa on tapana, meilläkin on tilanne se, että tämä on sosiaali- ja terveysministeriön alaa. Mielestäni näin sen tulee olla jatkossakin. Meidän on oltava ryhdikkäinä siinä, että pyrimme tarjoamaan hyväksi koettua mallia muualle Eurooppaan emmekä luopumaan omasta mallistamme.

Valiokunta ei ole ehkäisevän päihdetyön osalta asiaa koskevassa kappaleessa, ikävä kyllä, löytänyt mitään varsinaisesti uutta ideaa siihen, miten ehkäisevää päihdetyötä voitaisiin tehostaa tässä maassa. Odotin, että uuden eduskunnan uudella nimellä varustettu valiokunta olisi voinut löytää jotakin uutta asiaan, mutta valitettavasti sellaista ei ole. Mietinnössä on aika ympärööräisesti sanottu hyviä tavoitteita, joihin kaikkiin toki voi yhtyä.

Päihdehuollon kehittäminen kuuluu varsinaisesti sosiaali- ja terveysministeri Huhtasen toimialaan, siihen en puutu. Myös huumeet, joista on käyty keskustelua, kuuluvat hänen vastuualueeseensa, enkä siihenkään puutu. Pakkohoidon osalta kuitenkin totean, että on ehkä syytä käydä sellaista pohdintaa, keneltä vapaus ja missä vaiheessa on riistetty, kun asiasta puhutaan. Onko huumeiden käyttäjä vapaa, jolta sitten pakkohoidolla todella vielä voidaan jotakin vapautta riistää, vai onko sittenkin pakkohoito se tapa, jolla hänet vapautetaan siitä orjuudesta, jossa hän on? En sano tästä mitään lopullista, mutta meidän kannattaa miettiä hyvinkin perusteellisesti, kun käytämme näitä hyvin moderneja termejä, kuten vapaudenriisto.

Päihdehuollon tämän hetken tilannetta ei vielä kertomusvuonna 90 ollut näkyvissä. Tänä hetkenä näkyvät lama ja taloudelliset vaikeudet hyvin voimakkaasti suomalaisessa yhteiskunnassa ja ne näkyvät ainakin kahdella tavalla. Viime vuonna ensimmäisen kerran pitkiin pitkiin aikoihin alkoholin kokonaiskulutus aleni 2,7 prosent-

tia. On tietysti miellyttävää todeta näistä asioista vastaavana ministerinä, että näin tapahtui tuona ensimmäisenä vuotena, jona näissä asioissa olin. Myönnän, että se, joka tästä varsinaisesti kiitoksen ansaitsee, on taloudellinen lama. Se on vähentänyt kulutusta. Samalla kulutuksen rakenne on muuttunut erittäin voimakkaasti mietojen suuntaan. Tämä on myös tyydytyksellä todettava.

Toisaalta viime vuotta tarkastellen vielä voin todeta, että valtion alkoholitulot kuitenkin kulutuksen laskusta huolimatta lisääntyivät viime vuonna 3,5 prosenttia eli kokonaisalkoholitulot nousivat 12 111 miljoonaan markkaan. Viime vuoden tilastot osoittavat kahdella tavalla tältä osin positiivista: sekä kulutuksen laskua että tulojen nousua.

Mutta miten me elämme jatkossa ja mitkä ongelmat ovat päällimmäisiä? Äsken tässä keskustelussa ilmeni, että laman toinen puoli näkyy ikävällä tavalla nimenomaan valtion ja kuntien taloudellisina vaikeuksina ja myös työttömyyden aiheuttamina kasvavina ongelmina yksilöille ja perheissä ja tätä kautta erityisesti julkisen sektorin voimavarojen ehtymisenä. On valitettavaa, että erityisesti kunnissa tätä ei nähdä, vaan on antauduttu jo liiaksi siihen, että päihdeongelmia ei hoideta niin kuin meidän yhteiskuntamme vastuu keskeisesti edellyttäisi. On siis lamasta ja taloudellisista vaikeuksista johtuvaa säästöä väärässä kohdassa silloin, kun ongelmiin ajautuneita ihmisiä ei pystytty hoitamaan. Tässä tilanteessa tietysti ennalta ehkäisevän työn tarpeellisuus korostuu erityisesti, niin kuin mietinnössäkin on mainittu. Haluan tässä yhteydessä kyllä vedota voimakkaasti kuntiin, ja tietysti hallituksen vastuu on keskeinen siinä, että päihdeongelmaisten hoitoon ja päihdehuollon kehittämiseen ohjataan riittävät voimavarat edelleen.

Herra puhemies! Valiokunnan mietinnössä on omana kappaleenaan salakauppa, ja siinä mainitaan eräs valtio nimeltä: Venäjä, mistä on viime aikoina todellakin voimakas laittoman alkoholin virta alkanut tulla Suomeen, ja myös sen ohessa huumeiden salakuljetus on lisääntynyt. Valiokunta toteaa, että "viranomaisien voimavaroja on lisättävä ja toimintaa tehostettava". Tämä on välttämätöntä, mutta toisaalta me elämme samanaikaisesti tilannetta, että poliisin, tullin ja muiden viranomaisien voimavaroja joudutaan muista syistä vähentämään. Tässä suhteessa ongelmat eivät ole kovin hyvin hallinnassa, myönnän sen.

Omalta osaltani, kun en vastaa poliisista enkä

tullista, voin todeta, että olen pannut talven aikana valmisteille sosiaali- ja terveysministeriössä ehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen muuttamiseksi niin, että alkoholin tuontioikeutta rajoitettaisiin, milloin tulijat ovat muualta kuin pohjoismaisen passiunionin alueelta. Tällöin sellaisten Suomeen tulijoiden, jotka tulevat maitse tai vesitse ja ovat täällä vain lyhyen aikaa, oikeutta tuoda maahan alkoholia pyritään rajoittamaan. Vaikka tämä on sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä hoidettavissa oleva asia, se on lausuntokierroksella, koska se koskettaa poliisia, tullia ja monia muita viranomaisia. Toivon ja tavoitteena on, että tämä päätös saataisiin tiukemmaksi mahdollisimman pian. Tällä tietysti pyritään itärajan yli tapahtuvaa painetta ehkäisemään.

Toinen samaan tavoitteeseen pyrkivä muutosesitys on valmisteilla. Se on alkoholilain muutos siltä osin, että rangaistusmääräyksiä kiristettäisiin tai muutettaisiin siten, että alkoholin takavarikko-oikeutta helpotettaisiin. Tällä hetkellä on suurena ongelmana se, että takavarikossa edellytetään oikeuden päätös, ja sen saaminen vaikeuttaa huomattavasti tämän asian hoitamista.

Näissä molemmissa uudistuksissa, joita siis ministeriössä valmistellaan ja jotka ovat lausuntokierroksella ja tulevat toivon mukaan hyvin nopeasti käsittelyyn, olemme olleet, niin kuin valiokuntakin edellyttää, yhteistyössä erityisesti tullin, poliisin ja myös oikeusviranomaisten kanssa. Tällaista yhteistyötä tässä kysymyksessä tarvitaan entistä enemmän, koska itärajan yli tuleva paine on jatkuvasti suuri ja ehkä vieläkin kasvamaan päin.

Herra puhemies! Vielä jokin ajatus mietinnön viimeisestä kappaleesta eli päihdekertomuksesta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ”pitää tärkeänä, että kertomusten antamista nopeutetaan siten, että valiokunta voi jo kertomusvuotta seuraavan kevätistuntokauden aikana käsitellä kertomuksen”. Nythän eduskunta käsittelee toissavuoden kertomusta, joten on selvää, että tämä on liian hidasta. Olemme tätä ministeriössä selvittäneet, mutta näyttää siltä, että ei ole mahdollisuuksia päästä valiokunnan tärkeänä pitämään tavoitteeseen eli kertomusvuotta seuraavan kevätistuntokauden aikana eduskunnassa käsittelemään päihdehuollon kertomusta, vaan vaatimus on liian tiukka. Tietojen saanti tätä kertomusta varten ei onnistu niin nopeasti, että tähän päästäisiin. Jos halutaan pitää kertomuksen taso suunnilleen sellaisena kuin se on tällä hetkellä eli että siinä on kohtuullisen tuoreet tiedot kansain-

välisiltä tahoilta ja sitten kotimaasta poliisilta, Alkolta, tullilta, lääneiltä ja monilta muilta tahoilta tarvittavat tiedot, niin se johtaa siihen, että näihin aikoihin vasta keväällä ollaan saamassa nämä tiedot ja sen jälkeen tuo kertomus rakennetaan. Sitten kesä tulee hieman häihtämään aina tällaisten toimenpiteiden tekemistä, joten näyttää siltä, että ennen syysistuntokauden alkua tuon kertomuksen saamiseen eduskuntaan ei juuri mahdollisuuksia ole.

Toiveeni olisi, että eduskunta kuitenkin pysyisi jollakin muulla tavalla ja varsinkin nyt, kun edessä on Eta-sopimuksen käsittely, paneutumaan hyvin vakavasti ja perusteellisesti niihin kysymyksiin, jotka alkoholi- ja päihdeolojen asioihin liittyvät tässä maassa. Ne ovat suuria vakavia kysymyksiä, ja ne haasteet, jotka meillä on tältä osin edessä, ovat todella vakavia, ja myös eduskunnan vastuuta näissä tarvitaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotukset laeiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta ja kunnallisvaalilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 14

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan:

9) Hallituksen esitys n:o 39 valtion liikelaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta

talousvaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 40 laiksi Kera Oy-nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

ulkoasiainvaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 41 Venäjän federaation kanssa kaupasta ja taloudellisesta yhteistyöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

ympäristövaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto:

12) Hallituksen esitys n:o 42 laiksi vesilain muuttamisesta

hallintovaliokuntaan:

13) Hallituksen esitys n:o 43 laiksi valtion virkaehtosopimuslain 2 ja 5 §:n muuttamisesta

14) Ed. Pykäläisen ym. lakialoite n:o 10 laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pykäläinen: Arvoisa puhemies! Aloitteessa on kyse siviilipalveluksen kehittämisestä asepalveluksen tavoitteista irrotettuna pal-

velusmuotona sekä siviilipalvelusmiesten oikeusturvan parantamisesta. Kyse on ihmisoikeuksista ja yksilön valinnan mahdollisuuksista ja niiden kunnioittamisesta.

Aloitteen lähtökohtana on se, että siviilipalvelus palvelee sellaista turvallisuusajattelua, jossa valtiot eivät asetu vastakkain. Aloitteen mukainen siviilipalvelus on työtä yhteiskunnan rauhanomaisen kehittymisen hyväksi. Se ei saa olla mikään rangaistus yksilön vakaumusta vastaan, ja niinpä aloitteessa korostetaan juuri sitä, että sen ei tulisi myöskään missään nimessä olla pitempi kuin korkeintaan pisin varusmiespalveluslause.

Tällä hetkellä, kun puolustusvaliokuntaan on tullut asevelvollisuuslain muutos, olisi aiheellista, että tämä siviilipalveluslakimuutosesitys käsiteltäisiin myös työasiainvaliokunnassa ja tarkennettaisiin lakia niin, että ennen kaikkea aika ei ylity eikä ole rangaistuksena, niin kuin se tähän saakka on ollut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 15.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen